

DIN
CUPRINS

- Pagina 2**
- ACTUALITATEA PENTRU TINERET
 - Manifestări cultural-educative
 - Muzeul de artă
 - Final de stațiune

- Ce și cit învățăm din viața unei personalități
 - Gh. Bulgăr:

Savanți de mare reputație au afirmat că limba noastră „este cea mai interesantă din Europa”
- Pagina 3**

- Pagina 5**
- Cronica literară de Al. Piru
 - După douăzeci de ani
 - Atitudini, dezbatere, controverse

- PATRIA ÎN AUGUST
 - Poezii dedicate marii sărbători de la 23 August
- Paginile 6-7**

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tinerețului

Anul VIII
Nr. 32 (359)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
13 august
1988

Înaltele virtuți morale

Vom sărbători în curînd 44 de ani de cînd întregul popor român, condus de partid, construiește o nouă societate, exemplară în toate datele și atributele sale, definindu-se plenar ca o luminoasă lume a omului. Societatea socialistă românească, edificată în toți acești ani cu dăruire și abnegație, cu consecvență și elan revoluționar, cu dăruire și pasiune se bazează în toate structurile sale pe un nou și profund umanism, pe statuarea și afirmarea unor principii morale ce contribuie, în primul rînd, la dezvoltarea personalității umane, la înflorirea personalității umane într-un dinamic și mereu fertilizant climat economic, social, politic, cultural, ideologic. Cei 44 de ani de înfăptuiri socialiste au transformat țara din temelii, au redefinit, în chip revoluționar, însuși modul de a fi al unui întreg popor. Un moment de răscruce în această istorie a edificării noii orînduirii, un moment de covîrșitoare importanță pe drumul construcției revoluționare în viața poporului român, un moment înscris cu litere de aur în istoria multimilenară a patriei îl constituie Congresul al IX-lea al partidului, Congres care a ales în fruntea partidului nostru pe cel mai iubit fiu al națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pentru România socialistă a început, odată cu Congresul IX, un destin de excepție. Edificarea socialistă a patriei, mutațiile profunde din toate domeniile, revoluționarea gândirii și a spiritului de acțiune au cunoscut un dinamism fără precedent. Întreaga viață a țării a fost conectată la temperatura marilor înfăptuiri, la dimensiunile faptei revoluționare avînd obișnuința cotidianului. Într-o epocă fără egal în istorie, epoca ce poartă numele marelui ctitor al României de azi — „Epoca Nicolae Ceaușescu” —

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC”

(Continuare în pag. a 11-a)

Sînt 40 de ani de la constituirea primelor șantiere naționale ale tinerețului. Una dintre operele recente ale brigadierilor, mulți dintre ei elevi și studenți, este noua Dimbovița ce traversează Capitala patriei (imagine de la barajul lacului Dimbovița).

S-au scris atîtea cuvînte despre Patrie! Dar niciodată, patria însăși nu va scrie despre cuvînte, ci despre oameni... Eram într-o uzină, eram într-o cîmpie, eram într-un metrou, eram... și gîndeam la acest oaspele care ne este Cuvîntul! Este, deopotrivă, o mare fericire dar și o adîncă durere, să poți să fii scriitor în patria ta... Patria nu ține numai de abstract... Patria are chipul pe care ni-l putem imagina, pe care îl putem crea, pentru că Patria, totuși, nu este încreată...

De aici, tot ceea ce se creează, în speță, lucrurile materiale (uzine, șantiere, blocuri de locuințe, parcuri, canale de navigație, metrouri etc.) ori cele care sînt de spirit (opere literare, plastice, muzicale etc.) se fac întru Patrie!

Patria mea, în august, în-

seamnă valurile mării izbindu-se de... pescăruși, țărani de pe cîmpurile aurii, ori încă verzi, patria mai înseamnă și luna surzînd de-acolo, dintr-un... poem, îndrăgostiților, patria mai înseamnă și piețele aglutinate de pepeni verzi, galbeni,

memorarea celor care au știut să moară, eu însumi aș vrea să devin, pentru ei, un cînt...

Și, pentru că nici o patrie nu își dorește morți ca să aibă, și, pentru că sînt poet, am strigat: „Ah! întoarce-te tu la mine, Vreme, /

Patria poetului

aglutinate de oameni și fructe... de flori! Ah! dar Patria, în august, mai înseamnă și mausoleele ridicate spre cînstirea celor care au murit pentru Patrie! A muri pentru Patrie, e o necesitate, atunci cînd patria o cere! Așa s-a întîmplat și în August — 1944! Patria își dorea libertatea, și a avut-o!... Spre cînstirea, re-

fiindcă deasupra tuturor stau mormintele cu turle, / Ah! aceste altfel de cuvînte... ah, întoarce-te la mine, Patrie, privește-mă! / și nu mă mai naște, de-atîtea ori, de-atîtea ori...”. Un cîntec de pace a plecat din mine... Un cîntec de pace pentru acest pămînt, ci și pentru alte pămînturi, pentru alte mări, pentru alte patrii... ale fiin-

Freacă de August

August, fierbinte freacă de pace și-mpunire,
Metaforă arară de jertfă și avînt,
Făgăduim credință, sub tricolor unire,
Ni-i patria străbună în suflet legămint.

Azi înălțăm prin freacă de unduire albastre
Un tainic imn de slavă la trepte de lumină,
Cu mitul cutezanței ne avîntăm spre astre,
Arderea-n ev de sensuri fiindu-ne deplină.

E-n freacățul acesta un crez de primăvară
Cu incolțiri de visuri — mărețe recuzite,
Ca piinea ce dospește în lanul de seară
Inimi și gînd spre zboruri ne stau însuflețite.

Urcăm spre noi făgașuri cu dragostea de țară
Cum suie ciocirlia către țării un cînt
Prin dăruire omul caratele-și măsoară
Și doar urmînd partidul nu poate fi infrînt.

Prin eroism de fapte zidim noua baladă,
S-ar minuna s-o vadă cei ce ne-au fost bunici,
Cum peste vămi de vremuri nepoții or să vadă
Ce am făcut noi astăzi sălășluind aici.

Ne decantăm prin August doinirea în poeme,
Cînstim de ziua-naltă pe cei mai falnici fii,
Depunem sacrificiu în clipele supreme,
Știînd că nu-s pe lume mai multe Români.

GHEORGHE MIHAI

țelor! Aceasta, deoarece, dacă-n Lume este pace, va fi și în patria mea!

Patria mea, în august, înseamnă și pădurile carpatine, foșnind așa de magic / metafizic, încît, veșnicia a împietrit în ele. Patria... mă înseamnă și „mersul cîrdului de cerbi”... Așadar, Patria, în august, mă înseamnă și ofelarii / nemuritorii cuprinși de lumina incandescentă a cubilourilor, marinarii de pe vapoarele care despacă valurile oceanelor lumii oceanele de metafore...

S-au scris atîtea cuvînte despre Patrie! Dar, niciodată, patria însăși nu va scrie despre cuvînte, ci despre oameni...

MARCEL ION FANDARAC

Pagina 9

- Gala filmului pentru tineret Ediția a XI-a, Costinești, 1988
 - Mereu în discuție — scenariul
 - Starea filmului de actualitate

■ Responsabilitatea față de Eminescu

- Teatrul național — „Zugrăvirea părții eterne din om”
- Ce mai scriu revistele?

Pagina 10

Pagina 11

- Serialul nostru : Borges despre Borges
- Popasuri: Metropolita din Pampas
- Tabela de marcaj

Manifestări cultural-educative

În împlinirea zilei de 23 August, Muzeul Literaturii Române organizează o suită de manifestări cultural-educative dedicate marii sărbători naționale.

● Luni, 15 august, va avea loc, la sediul muzeului, vernisajul expoziției „Interpretări plastice în opera sadoveniană”. Cuvîntul de deschidere va fi rostit de criticul de artă Virgil Mocanu.

● Marți, 16 august, la Filatura Balotesti, sectorul agricol Ilfov, se va desfășura simpozionul „Mari momente istorice în literatura română”. Participă prof. univ. George Macovescu și dramaturgul Dan Tărbălaș.

● Miercuri, 17 august, la sediul muzeului, se va organiza dezbateră cu tema „Literatura română — componentă a marii epopei istorice a neamului nostru”. Vor lua cuvîntul Dumitru Almas, Virgil Brădățeanu și Ion Potopin. Din lirica noastră patriotică vor recita actorii Gilda Marinescu și Matei Gheorghiu.

● Vineri, 19 august, la Centrul de cultură și creație „Cintarea României” din sectorul 1 al Capitalei, se va desfășura, sub genericul „Imnuri către țară și partid”, un recital de poezie patriotică și revoluționară. Vor participa poezii Vlaicu Bârna, Nicolae Dragoș, Ion Horea și Al. Raicu.

La Sala Mică

La Sala Mică a Palatului R.S.R., un eveniment cinematografic de excepție: producția sovietică *Tema*, care va rula în prima jumătate a lunii august, urmat apoi de filmul *Johann Strauss, regele neincoronat al valsului*, coproducție a studiourilor Defa din R.D.G., *Johann Strauss — Film GmbH și Co.K.G. Wien* din Austria.

Scires

Apărută recent la Editura Junimea, sub îngrijirea scriitorului Andi Andrieș, noua serie intitulată *Scires* (Scrieri românești esențiale) își propune să repună în circulație opere de importanță capitală pentru devenirea națională și spirituală a poporului nostru. Prima carte din această serie a apărut deja în librării: *Istoria hieroglică* a lui Dimitrie Cantemir. Sub tipar se află *Românii sub Mihai Voievod Viteazul* de Nicolae Bălcescu, *Poezii* de M. Eminescu, *Scrieri* de V. Conta și unul din romanele istorice ale lui M. Sadoveanu. (G.C.).

Tabără de creație

Comuna Scinteia din județul Iași găzduiește în această lună manifestarea devenită tradițională *Tabăra de sculptură în piatră*. Tineri plasticieni din întreaga țară și-au dat întâlnire în Polana cu Cetate, devenită un atelier în aer liber, pentru a crea adevărate opere de artă care să ne îmbogățească spiritual, să ne înfrumusețeze viața și să adauge zestrei deja existente a acestui perimetru cu tradiție, noi dimensiuni (Gabriela Ciobanu).

Muzeul de artă

În luna august, Muzeul de Artă al R.S.R. ne propune expoziții interesante și variate ca tematică: *Centre tipografice de artă românească*, *Michelangelo — „Studii”* (Facsimile), precum și expozițiile de pictură *Margareta Sterian și Nicolae Grigorescu și artiștii epocii sale*.

Programul de activități de la sediul muzeului și de la Teatrul Național se va relua în luna septembrie. Pînă atunci, expozițiile amintite stau la dispoziția tinerilor amatori de artă, de frumos în cadrul Muzeului de artă al R.S.R. (F.P.).

Întilniri literare

Joi, 11 august, a avut loc la Universitate o dezbateră pe tema poeziei contemporane susținută de studenți străini prezenți la Cursurile de vară de limba română și de profesori ai Universității bucureștene.

Au participat ca invitați poezii Marin Sorescu și Lucian Avramescu.

Lecturi fundamentale

„Mara”

Nu începe îndoială faptul că „Mara” este unul dintre cele mai interesante romane în călătoria prin două veacuri a romanului românesc. Apropiindu-se de suta de ani, „Mara” rămîne un roman incitant, o carte vie în spațiul de interes al cititorului. Apărut cam în același timp cu „Dan” de Alexandru Vlahuță, „Mara” deține toate datele unui roman ce face fondul clasic al unei literaturi. Prin temă, prin formulă, prin stil. Și totuși tema și formula nu sînt (prea accentuat) originale. La finele secolului 19 se scriau sute de romane în maniera în care scria și Slavici. Și totuși ceva rezistă și acest ceva este stilul, apoi țesătura ideatică, ansamblul de principii (cele mai multe didactice, Slavici fiind, se știe, un pasionat al punerii acestora în ecuație literară) care, toate, dau sevă unei opere. Disputele asupra naturii acestui roman nu s-au încheiat nici acum cînd se apropie de un secol de lectură, fiind citit de generații după generații de cititori obișnuiți, dar și de critici. Deci, nu „roman poporan”, nu „bildungsroman”, nu roman psihologic, nu roman balzacian și nici zolist. Nimic din toate acestea nu domină, nimic nu impune o anume factură în acest prim roman al lui Ioan Slavici. Poate și pentru faptul că seamănă, totuși, cu o năvălă cuprinzătoare. Că n-ar fi, adică, roman, ci o poveste amplă. Dar tocmai în această poveste vibrează corzi adînci și, din acest punct de vedere, „Mara” este o excursie literară prin sufletul omenesc, cum numai prin intermediul romanului se poate face, într-un anume moment istoric, e adevărat, dar cu bătaie în timp, cu ecouri în sensibilitatea oamenilor de peste timp — asemenea tuturor marilor opere. Pentru că „Mara” — unul dintre cele mai reușite creații românești — se implică în mișcarea noastră afectivă, furnizîndu-i o experiență (mai multe experiențe) umană deosebit de pregnantă, memorabilă.

Înaltele virtuți morale

(Urmare din pag. 1)

țara noastră a devenit un spațiu ardent al omului creator, un strălucit exemplu de ceea ce înseamnă, în expresie concretă, înaltele virtuți ale creației umane. Dintre atîtea și atîtea înfăptuiri, materiale și spirituale, una se constituie ca fiind definitorie pentru întregul proces de construcție revoluționară — omul nou. Adică acel tip de om creator, de comunist dăruit patriei sale și viitorului ei comunist, acel tip de om care, pe deplin conștient de înalta sa misiune revoluționară, își asumă participarea plenară, contribuția decisivă la înfăptuirea

prezentului socialist și a viitorului comunist al patriei. Înaltele virtuți morale ale orînduirii noastre socialiste, regăsite în fiecare constructor al ei, se exprimă astăzi prin climatul de entuziasm angajare, de dăruire, prin atîtea și atîtea fapte ce aparțin romantismului revoluționar lucid, vocației creatoare puse remarcabil în valoare. Anii „Epocii Nicolae Ceaușescu” înseamnă și perioada cînd a fost elaborat și pus în operă monumentală Programul partidului, Codul etic comunist, alte documente de partid de importanță istorică în devenirea comunistă a patriei. În anii cei mai rodnici,

cei mai înfloritori ai istoriei noastre, anii „Epocii Nicolae Ceaușescu”, au fost puse în evidență, pornind de la aceste documente programatice, cele mai înalte virtuți umaniste ale socialismului, au fost valorizate și puse în practică principii fundamentale pentru formarea și afirmarea omului nou — creație remarcabilă, definitorie, adevărată operă de referință pentru o politică profund umanistă — politica de construcție de țară nouă și de om nou promovată de partid, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, ilustrul său conducător.

RODICA LAZĂR — „Natură statică”

Itinerar plastic

● Un suflu tînăr și incitant caracterizează expoziția comună a *Mariei Anton* (imprimeu textil-vestimentație) și a lui *Traian Țili Dumitru* (design, bijuterie) deschisă la Galeria Eforie. Tinerii creatori ne propun ca meditație modalitatea de a asorta o podoabă tip „antic” la un imprimcu gen leopard sau la o rochie gen fluture.

● La *Galeria 8*, *Gheorghe Carapavel* ne propune o expoziție de pictură și ceramică cu obiecte pentru interior prevăzute cu o linie modernă, frumose prin simplitatea lor. Au-

torul își ia simbolurile din natura care-l înconjoară, astfel încît păsările, florile, soarele sînt transfigurare artistică, conferind obiectelor o notă originală.

● Cea de-a șasea personală a pictorului *Corneliu Dumitriu*, prezent în *Galeria Teatrului Foarte Mic*, aduce în fața privitorului 36 de uleiuri caracterizate printr-un optimism discret. Sentimentul de emoție și bucurie este condiționat de vraja unor ceasuri petrecute la marginea unei păduri, în mijlocul copacilor scăldați în lumină, în apropierea satului, a caselor, a oamenilor. O lume poetică în care mesajul propus de autor este limpede, mai ales atunci cînd el se referă la o anume stare de spirit, care îl caracterizează la interferența figurativului cu abstractul.

● *Eugenia Emilia Popa*, o pictoriță influențată încă din copilărie de satul românesc, de peisajele de la Arpașu, îndrăgostită de vară, este atrasă atît de peisaje, cit și de portrete. Pinzele ei, expuse la *Galeria Teatrului Foarte Mic*, sînt susținute de dragostea pentru culoare și natură. (A. Popa).

Final de stagiune

La 7 august, *Cinemateca Română* și-a încheiat stagiunea de vară. Ultimele cicluri prezentate — „Țări ale lumii văzute prin aparatul de filmat”, „Omagiul unor autori și actori dispăruți în 1987”, „Medalion Michael Cacoyannis”, „Medalion Jack Lemmon” — au constituit un adevărat regal, o călătorie imaginară, plină de surprize, în lumea filmului. În special, s-au impus atenției creațiile din opera lui Michael Cacoyannis, un regizor implicat direct în problemele de ordin social și politic care frămîntă lumea contemporană. Începînd cu 8 august, cinefililor li se propun noi producții interesante care vor putea fi vizionate la grădina *Cinematecii* (F.P.M.).

Ce e nou la muzeu Interlocutor azi Constantin Lăzărescu

Directorul Muzeului Județean Dimbovița

— Stimate tovarășe director, discuția noastră are loc într-unul din muzeele județului Dimbovița, spațiu ce adăpostește primele tipări-turi românești care au pus bazele unitare ale limbii noastre literare. Ce-i oferiți vizitatorului contemporan?

— Vizitatorul orașului nostru poate petrece ceasuri instructive în multe obiective muzeistice: în primul rînd amintesc *Muzeul de istorie Dimbovița*, inaugurat în 1986, cu prilejul vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în municipiul Tirgoviște, cînd s-a omagiat evenimentul împlinirii a 600 de ani de la urcarea pe tron a lui Mircea cel Mare. Apoi complexul muzeal *Curtea Domnească*, cu vechi relieve din secolele XIV—XVIII. Urmează două muze de o factură deosebită: *Muzeul scriitorilor dimbovițeni*, amenajat în casa lui I. Al. Brătescu-Voinești și un muzeu unic în țară, *Muzeul tiparului și al cărții vechi românești*, care prezintă evoluția acestui meșteșug precum și cele mai importante cărți vechi din țara noastră, care au stat la baza dezvoltării limbii și culturii românești de-a lungul veacurilor.

— Care este cel mai nou așezămint cultural al Dimboviței?

— Muzeul de artă, aflat în curs de amenajare, și el unicat: la etaj va avea pictură și interior de secol XIX, iar la parter pictură contemporană. O altă noutate este poarta cetății Tirgoviște, din zona sud-estică a orașului, datată secolul XIV, ce va fi restaurată și integrată ansamblului urbanistic prin sistematizarea pasajului subteran din zona Chindia. Poarta, un edificiu de 18 m înălțime, va fi o veritabilă emblemă la intrarea în oraș.

— Tirgoviște are orgoliul de a fi și un oraș al scriitorilor, dovadă acest Muzeu al scriitorilor dimbovițeni.

— Aflat în mijlocul unui parc cu o certă valoare dendrologică, muzeul este amenajat, cum spuneam, în casa lui I. Al. Brătescu-Voinești, locul de retragere al scriitorului. Aici au venit: Titu Maiorescu, I.L. Caragiale, Emil Girleanu, Mihail Dragomirescu, Garabet Ibrăileanu. Muzeul prezintă o largă perioadă, începînd cu Evul Mediu cînd Tirgoviște era primul centru cultural al țării, exercitînd influență în spațiul cultural larg românesc. Și pînă în zilele noastre. Sînt punctate momentele reprezentate de poetul-voievod Petru Cercel, de primul stihiuitor cult, savantul Udrisțe Năsturel și de precursorii literaturii românești — Văcăreștii, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, H. I. Rădulescu, Alexandru Vlahuță, Duiuiu Zamfirescu, Ion Ghica, I.L. Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, I.C. Visarion, iar din zilele noastre: Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Gheorghe Tomozei, sporesc șirul celor care și-au legat numele de Tirgoviște.

— Ce momente punctează Muzeul Tiparului?

— Muzeul Tiparului a împlinit nu de mult două decenii de existență. El punctează principalele momente ale istoriei tiparului și cărții, strîns împletită cu cea a dezvoltării societății românești și prezintă o lungă epocă a mărturiilor scrise, de la inscripția „Decebal per Scorilo” și primele tipări-turi, pînă la ivirea periodicelor „Curierul românesc” și „Albina românească”. În 1829. Este o adevărată frescă a istoriei tiparului și culturii poporului nostru și reflectă cel mai bine respectul tirgoviștenilor pentru trecutul literar și artistic.

ARETA ȘANDRU

— V-ați bucurat, stimabile Gh. Bulgăr, de șansa de a fi luat, la începutul activității dv., două importante interviuri: lui Mihail Sadoveanu și lui Tudor Arghezi. Erau ultimele lor intervenții în presă (și cele mai semnificative) cu privire la specificul artei literare. Mărturisesc că-mi vine greu să vă imaginez în această postură, de autor de interviuri...

— S-a întâmplat totuși așa, acum trei decenii, — e o viață de atunci —, pe vremea cînd eram cercetător la Institutul de lingvistică al Academiei. Cu puțin înainte, în toamna lui 1952, fusese scos din Universitate împreună cu un mare lot de cadre didactice. Nu am aflat niciodată de ce. Fusesem chemat de la Baia Mare în 1949, asistent la catedra de latină condusă de regretatul acad. Al. Graur. Am devenit repede secretar de redacție la **Cum vorbim**, revistă excelentă de cultivare a limbii, condusă de el, și înlocuită în 1952 prin **Limba română**. Ca redactor al acesteia, în 1954 am propus să publicăm o serie de dialoguri cu marii scriitori în viață pe tema dezvoltării limbii literare, problema la ordinea zilei în acei ani. **Contemporanul**, sub direcția lui G. Ivașcu, publica mai des articole ale scriitorilor și filologilor noștri despre problemele cultivării limbii literare. Tipărisem în **Cum vorbim** un Omagiu pentru Sadoveanu la 70 de ani și-i plăcuse maestrului ce am scris despre arta lui literară. Astfel, am avut ușa deschisă la el cînd i-am solicitat un interviu în primăvara lui 1955, în strada Pitar Moș, 20, unde locuia și unde a scris ultima capodoperă, **Nicoară Potcoavă**. Interviul a apărut în **Tinărul scriitor** și a fost reluat în **Limba română**, conținînd multe observații de mare finețe. Apoi, după ce am inclus o bună parte a lui în antologia mea **Scriitorii români despre limbă și stil** (patru ediții: 1957, 1967, 1976, 1984), el a devenit bun comun al manualelor și studiilor despre arta marilor scriitori. Al doilea, cu Arghezi, a avut loc în 1958, după trei ani, — un lung interviu, atent corectat de poet, cu masive intervenții pe textul meu redactat după puțină (nefiind stenograf, nici posesor de magnetofon atunci). Multe întrebări și temeinice răspunsuri în casa lui Arghezi (bd. Aviatorilor, 70), care au apărut abia la 1 dec. 1958 pe două pagini mari în **Lucașărul** (cu imagini excelente ale poetului cuprinse într-o frumoasă așezare în pagină a întregului interviu). De atunci am de la cei doi scriitori, cite un volum cu aceste dedicații: „Tov. Gh. B. după o convorbire într-o sără de primă vară, amintire amicală Mihail Sadoveanu, 19 III 1955” (pe vol. **Opere III** 1943); „Domnului Gh. B. cu dragoste literară și, dacă-mi dă voie, prietenească, T. Arghezi, 11 april 1958”, — pe vol. **Lume veche, lume nouă**, 1958. Și interviul cu Arghezi a intrat, în parte, în volumul citat; — în întregime le-am publicat în revista dv. nu demult, pe cit o pagină întreagă. E mereu ceva de învățat din cele spuse de cei doi mari scriitori, după o viață închinată de ei limbii și literaturii române...

— În Prefața la cartea dv. din 1966, Problemele limbii române literare în concepția scriitorilor români, sub titlul O carte de înalte delectări și de mult folos, Perpersicius nu ezită să scrie: „Autorul antologiei de față e un familiar al cercetărilor cite s-au întreprins în ultimii ani în domeniul limbii literare și al problemelor de stil. Mădular, timp îndelungat, al Institutului de lingvistică al Academiei... numele lui Gh. Bulgăr se întilnește în mai toate publicațiile filologice sau în seria de contribuțiuni pentru studiul limbii literare, ca autor de docte și pertinente cercetări monografice, consacrate fie aspectelor limbii oglindite în periodicele trecutului, fie unor clasici ai literaturii noastre...”. Cum v-ați apropiat de studiul problemelor limbii literare, de filologie în general?

— Am făcut o școală excelentă ca student al lui Vianu, Caracostea, Herescu, Radu Sbirna (refugiat de la Cernăuți), A. Frenkian, N. I. Barbu, la secția de filologie clasică (latină și greacă), pe care am urmat-o și am terminat și Facultatea de drept (licență în 1946), avînd norocul unor profesori deosebiți în acei ani sinistri ai războiului, cînd Diktatul de la Viena ne-a alungat din casele noastre din tinutul Sătmarului, ca apoi să ne împingă în tranșeele Detașamentului Păuliș, chiar la terminarea facultății. După un stagiu de profesor de liceu, apoi de gimnaziu (în urma reformei din 1948), la Baia Mare, chemat asistent la București am avut șansa de a lucra și la marele Dicționar tezaur, în continuarea seriei Pușcariu, ca și în redacția revistei **Cum vorbim**, cum am spus. Ce muncă și ce cîștig științific, filologic, literar? Facultatea, dicționarul Academiei (alături de Capidan, Jordan, Graur, Macrea), revista de filologie (excelentă școală filologică, condusă de Graur mai ales, fiind stăpînit și pe latină și pe greacă) — iată domeniul care stimulau interesul meu, la 30 de ani, de a acumula cit mai multă informație și experiență pe atitea texte vechi și noi, pe atitea citate valorificate în Dicționarul tezaur. Evident, totul era propulsiv în lumea cuvintelor și a paginilor de

revizuit și pregătit pentru tipar, sub exigenta îndrumare a maestrilor filologiei noastre. Dar experiența cea mai adîncă am făcut-o, lucrînd pe locul cel mai modest la început la Institutul de lingvistică, apoi, după ce am reușit să public unele studii, ca redactor la **Limba română**, dar mai ales la **Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu**, sub conducerea lui Tudor Vianu, alături de redactorii mari, primiți pe posturile cele mai mici, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Ion Crețu, Ion Dumitrescu, — susținuți de directorul de atunci al Institutului, D. Macrea. În acel colectiv, discuția pe marginea fiecărui cuvînt folosit și innoblat de Eminescu prin contextele lui fabuloase, ca sens și sugestie, era o experiență de infinite perspective estetice, filologice, literare. Tot atunci mă preocupau adunarea și comentarea opiniilor poetului despre „puterea limbii românești”, despre specificul și expresivitatea ei, selectînd materialul din opera lui publicată, studiind și cele 44 de caiete ale manuscriselor de la Academie. Atunci am beneficiat mult de ajutorul generosului editor eminescian, criticul eminent Perpersicius, în sala manuscriselor Academiei unde el era la datorie pregătînd, în continuare, ediția academică. Am cules

poezia eminesciană, aparținînd profesorului francez A. Guillerrou. Cum ați ajuns la traducerea acestei cărți?

— Acum două decenii — urmînd colegilor mei C. Ciopraga și D. Păcurariu — eram lector de română la Paris, colaborator asiduu al prof. A. Guillerrou, cu care am rămas pînă azi în relații foarte amicale, traducîndu-i împreună cu Gabriel Părvan, de la Pitești (ales de mine colaborator), teza de doctorat la Sorbona, **Geneza interioară a Poeziilor lui Eminescu**. Acești ani au constituit pentru mine o experiență fertilă, cu multe însemnări despre aspectele vieții culturale și universitare a marii metropole. Am participat apoi, în 1975, la Simpozionul **Eminescu după Eminescu** de la Sorbona, organizat de același nimos prieten al culturii și limbii noastre, A. Guillerrou, împreună cu lectorul nostru de atunci, Ion Oana, — un simpozion din care a rezultat volumul cu același titlu, bilingv, tipărit la Iași, în colecția „Eminesciana”, în 1978, sub îngrijirea lui D. Păcurariu. Peste doi ani, în 1977, autorul volumului tradus de noi, deci teza de la Sorbona, tipărită la Iași, venea să-i lansăm cartea;

de neologisme franco-italiene), la limba română de azi, cu romanitatea ei dinamică, mercu mai aproape de cea vestică, imensă, continuă, infinită sursă de îmbogățire a terminologiilor actuale din lumea întreagă. Cînd statistica riguroasă (D. Macrea) a lexicului arată azi că 85 la sută din cuvintele limbii noastre curente, standard, sint latino-romanice, se înțelege cit de viguroase au fost continuitatea ei latină și modernizarea ei, în corelație cu romanitatea vestică. Iată un mic exemplu. Dacă spun azi: „Vecinul meu și-a construit un apartament nou și a organizat o frumoasă festivitate de inaugurare”, — absolut toate cuvintele aparțin acestei romanități comune și sint înțelese fără efort de francezi, italieni, spanioli, portughezi. Experiențele mele didactice în străinătate sint concludente, — cele mai noi — la Universitatea Bordeaux III, primăvara aceasta. Condițiile istorice și cadrul geografic, locul anume pe continent în care a trăit eroic și a biruit limba toate încercările destinului, au potențat virtuțile rezistenței, fidelității romanice, ospitalității ei (cum spunea Lombard), asimilînd cu măsură, după trebuință, multe elemente lexicale care i-au îmbogățit sinonimia mereu. Creația folclorică și poezia marilor scriitori i-au rafinat substanța expresivității. Am mai spus-o: savanți de mare reputație, ca Lombard ori Kiparski (Finlanda) au afirmat că limba noastră „este cea mai interesantă din Europa” (*Neuphilologische Mitteilungen*, 1944, p. 42 și „Studii și cercetări de lingvistică”, 1957, nr. 1, p. 7), tocmai datorită sintezei, de amploare istorică, oglindită pe fondul daco-latin, în aria latinității ei. Aș cita aici un pasaj memorabil din escul unui francez, Henri Jacquier, multe decenii profesor la Cluj, intitulat **Laudă limbii române** și publicat în revista **Steaua**, acum trei decenii (nr. 100, iunie, 1958). Aici sint scrise aceste rînduri ce n-ar trebui să lipsească din manualele și cursurile de cultură și limbă română (le-am folosit totdeauna în prelegerile filologice): „Puține limbi dintre acelea care fuseseră odată strălucitoare au fost constrinse de condițiile istorice să ducă o viață nocturnă atît de prelungită ca limba română. Dar aceasta a știut să smulgă istoriei și un cîștig: munca aceea de elaborare milenară fiind dusă exclusiv de popor, limba a ieșit la capăt cu o savoare populară fără pereche și aptă la creațiile cele mai admirabile ale folclorului. Se poate vorbi chiar de o prezență latentă a folclorului sub fiecare expresie din acest limbaj popular. Generațiile din ultimele secole au știut să persevereze în acele valori de cultură, modeste și totuși prețioase, atunci cînd au pornit să cultive limba ca să facă din ea o limbă literară capabilă să răspundă cerințelor moderne. Acest merit este al tuturor; îndeosebi toți scriitorii, pe lingă inovațiile necesare, au vrut și au știut să mențină vii caracterele populare ale limbii; chiar în inovațiile introduse, ei s-au supus tendințelor străvechi ale vorbirii populare. Îndoită strădanie, care cere astăzi de la toți nu numai respect pentru limbă ci și recunoștință pentru înaintași”. (p. 51). La aceste aprecieri aș adăuga teza citată a prof. J. Goudet (Lyon), limba noastră fiind indispensabilă româniștilor pentru cunoașterea istoriei, evoluției, perfecționării sistemului romanic al fiecărei limbi neolatine.

— Într-una din cunoscutele sale **tablete**, Arghezi, de prețuirea căruia v-ați bucurat, scria în stilul său scilpitor: „Meșteșugul cuvintului a cernut și cerne fără răgaz lumea și sufletul ei... Un cuvînt numește, alt cuvînt pune în mișcare, un alt cuvînt îi aduce lumina... Cuvintele scapără ca pietrele sau sint moi ca melcii. Ele te asaltează ca viespile sau te liniștesc ca răcoarea”. În ce constă, stimabile Gh. Bulgăr, după opinia dv., interesul formativ, intelectual și afectiv al cunoașterii temeinice a tezaurului de limbă națională?

— Rolul formativ al limbii: intelectual și estetic-afectiv este unul imens și el trebuie subliniat ca atare. O însemnare a lui Eminescu: „Limba și legile ei dezvoltă cugetarea” (mss. 2.285, f. 113) și altă cugetare a lui Blaga: „Limba de toate zilele este o unealtă și o formă a spiritului”. — spun că prin limbă cugetăm și ne înfățișăm puterea și vibrațiile spiritului; o oglindă a inimii — „speculum animi”, zice Seneca. Ce vorbim și cum vorbim atita sintem în ochii semenilor noștri. Evident, se impun eforturi constante, deosebite chiar, pentru a putea exprima corect și frumos bogăția de gânduri și simțiri trăite de fiecare. N-a spus oare tot Eminescu: „Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul”? Adică, nu numai adevărul obiectiv, neutru, substanțial, ci și pe cel al subiectului vorbitor, al omului stăpînit adesea de stări afective, de tensiuni interioare cumplite, aproape inexprimabile. De aceea, folosirea cotidiană a limbii, în toate împrejurările, e un exercițiu de concentrare, precizare, distingere și adevărate a cuvîntului la cerințele infinite ale ideilor. „Limba nebiruit martor iaste”, al faptelor și al ființei noastre, e marca bogăției sufletești și reperul definitoriu al culturii personale.

NICOLAE ȚONE

Gh. Bulgăr

Savanți de mare
reputație au afirmat
că limba noastră
„este cea mai
interesantă
din Europa”

din manuscrise unele opinii eminesciene, pentru prima dată date la lumină, dar descifrarea era uneori nevoioasă sau chiar imposibilă. Editorul care știa tot despre manuscrise, familiarizat de ani de zile cu descifrarea lor, a rezolvat cu extremă bunăvoință dificultățile descifrării însemnărilor Poetului, ca să pot incheia în 1955 prima mea carte: **Limba românească despre problemele limbii literare** (tipărită de Societatea de științe filologice, prin grija prietenului din facultate și din tranșeele Păulișului, Emil Manu).

— Ce importanță ocupă în biografia dv. participarea la realizarea acestui adevărat monument al limbii literare românești: Dicționarul Eminescu? Care este semnificația sa mai largă în cadrul filologiei naționale?

— **Dicționarul Eminescu** a putut apărea abia în 1968 — fără ca Vianu să-l mai poată vedea publicat (murise în 1964, după al doilea infarct). Am făcut, participînd la realizarea sa, mai mult decît o școală, muncind ca redactor principal și secretar al acestui Colectiv, în prima perioadă de adunare a materialului. Cu regularitate, în fiecare miercuri, după discuția părților redactate din Dicționar, eram invitații lui Vianu la Nestor. Aici convorbirile, amintirile și comentariile continuau mai ales între cei trei, legați printr-o mai veche prietenie, colaboratori la frumoasa **Istorie a literaturii**, din 1945: Vianu, Cioculescu, Streinu. Literatura, filosofia, filologia, estetica, prietenii și adversitățile literare, cărțile și oamenii ofereau infinite detalii spre evocare, și ascultam cu mare incintăre acest joc al inteligențelor, aceste incitante evocări ale oamenilor mari excluși atunci din viața literară. Iorga, Rebreanu, Coșbuc, Goga, Blaga, Petrovici, Maiorescu, Arghezi reveneau în cîmpul amintirii acestor simpli redactori de fișe de dicționar, așteptînd, mai ales Streinu și Cioculescu, să se implinească ceea ce Vianu spusese odată, într-un cerc restrîns: „Să sperăm că va obosi odată nedreptatea...”. Dicționarul a apărut abia în 1968, cum ziceam, primînd Premiul Academiei. Sint două decenii de atunci; a fost o realizare remarcabilă a filologiei noastre, pentru că nu există multe dicționare în lume pentru opera poetului național: Pușkin, Botev există, dar nu știu să se fi publicat Petöfi, Goethe, Hugo la care se lucra acum trei decenii...

— Sinteți traducătorul în limba română a unei remarcabile sinteze despre

omagiindu-l pe Guillerrou în dulce tirgul Ieșului, a fost o frumoasă sărbătoare a spiritului și a frăției culturale franco-române, sub semnul lui Eminescu, pe ale cărui texte făceam noi seminarii la Sorbona, atunci ca și astăzi. Intre 1978—1980 am funcționat ca profesor la Universitatea din Lyon, colaborînd cu alt reputat romanist, bun cunoscător al limbii noastre, prof. J. Goudet, devenit un an mai tirziu Președinte al acelei Universități. El a scris atunci, în **Dacoromania** (III/1979), un amplu studiu comparativ al raporturilor dintre franceză și română, cu această teză memorabilă: „**Limba română este piatra unghiulară a întregii romanități**”, în sensul că numai în limba noastră s-au păstrat unele elemente definitorii pentru romanitate, fiind aria laterală a imperiului roman de odinioară, deci mai conservatoare, din cauza izolării acestei insule de „romanitate orientală”, cum zice Alf Lombard, mai originală prin fidelitate și ospitalitate, asimilînd multe elemente vecine, spre îmbogățirea lexicului, a sinonimiei expresive. În ultimii ani am participat la congrese internaționale ținute la Palma de Majorca (Spania), la Lausanne, la Congresul limbilor romanice de la Aix en Provence, iar în primăvara aceasta am ținut cursuri și conferințe, timp de trei luni, la Universitatea din Bordeaux (martie—iunie). O carte de însemnări comentarii, extrase, imagini din șederea mea la Paris, Lyon, Bordeaux, se numește **Carnet francez** și e scrisă pe trei sferturi. Sper să găsească un editor interesat în promovarea colaborării culturale franco-române, care de-a lungul secolelor a dat roade însemnate pentru țările noastre...

— „Limba română la sine acasă e o împărăteasă bogată...”, afirma Eminescu (mss. 2.257, f. 175). Cum e privită limba română în lumea romanică, în universitățile străine unde ați lucrat?

— Încă înaintea lui Eminescu, cu peste un secol, Dimitrie Cantemir susținea: „Limba nebiruit martor iaste” exprimînd în citeva cuvinte un mare adevăr, un adevăr istoric, de cultură, de spiritualitate specifică popoarelor. Căci istoria a marcat adînc, ca și mediul geografic, vecinătățile, evoluția limbii, specificul structurii și tezaurului ei expresiv. De la fondul primordial daco-roman, cu proeminența latinității care a biruit în condițiile victoriei și covîrsirii romane, s-a ajuns prin secole de rezistență și de fidelitate romanică, după influențe inevitabile (slavă, maghiară, greco-turcă și, în epoca modernă de două secole încoace, în special a devenit convenabilă avalanșa

CARTEA DE PUBLICISTICĂ

„Romanul românesc în interviuri“

VOLUMUL III

Comentarii de Valeriu Râpeanu

O idee editorială temerară, semănată cu numeroase riscuri, aptă să fie supusă unor discuții colaterale, abordată nu prin ceea ce relevă marelui public textele incluse, ci prin întrebări asupra celor ce trebuiau să lipsească, să fie înțeleasă nu în relevanța ei calitativă, ci în raporturile ei cantitative, se împlinește în mod fericit sub ochii noștri. Mă refer anume la antologia **Romanul românesc în interviuri** care apare la Editura Minerva, cu subtitlul **O istorie autobiografică** în excelență, din toate punctele de vedere, îngrijire a lui Aurel Sasu și a Marianeî Vartic. Cei doi critici realizează antologia, îngrijirea textului, sintezele bibliografice și indicii. Mi s-a părut întru totul firesc ca această întreprindere — atât de curajoasă, ce și-a propus defrișarea, așa cum mărturisesc autorii, a 470 de periodice, de la reviste de cultură pînă la cotidiene, care au adăpostit în paginile lor rubrici culturale însumind „3920 de ani consultați“, la care se adaugă, bineînțeles, volumele de interviuri apărute, cum ar fi cele ale lui Felix Aderca, I. Valerian, Camil Baltazar, Virgil Carianopol, Vasile Netea și alții din generațiile mai tinere — să ridice și unele semne de întrebare. De aceea la începutul celui de-al treilea volum autorii au inclus un capitol de „argumente și precizări“ în care răspund obiecțiilor făcute de recenzanții de pînă acum, justificînd structura antologiei ce se dovedește încă o dată riguroasă și nu întâmplătoare, atît în ceea ce privește selecția numerelor, spațiul acordat celor antologați, cauzele pentru care unii din romancierii sint prezenți și alții nu, ca și criteriul ordonării materialului, adică cel alfabetic și nu cronologic. Am recitat toate aceste argumente și, bineînțeles, sint de acord cu autorii antologiei care au realizat o operă de istorie literară și nu de partizanat clientelar și de perspectivă electorală. Avem acum, cînd antologia a ajuns la litera S, ultimul din cei antologați fiind C. Stere, o imagine vie, dinamică, pertinentă a romanului românesc din momentul în care presa noastră a început să solicite scriitorilor gîndurile și măturile despre operele apărute sau în curs de zămislire, despre ceea ce devinse o realitate publică sau încă se află la masa de lucru. Pentru că în spații limitate din punct de vedere redacțional, răspunzînd unor întrebări fie cu caracter senzațional, fie frust, fie nedibact formulate, în fiecare interviu aflăm nu numai date de istorie literară privind geneza unor romane fundamentale ale unora care reprezintă valori certe sau ale atora care s-au bucurat de o popularitate trecătoare, treptele elaborării lor, concordanțele cu lumea reală. Dar un roman nu se scrie și nu s-a scris în singurătatea unei camere etanșe, fără ca ceea ce te înconjoară să te tulbure, să te sensibilizeze, el reprezintă ecoul unor evenimente și al unui climat social, politic, moral, intelectual, este o expresie a acestor factori sau, dimpotrivă, o repudiere a lor, s-a născut la intersecția lor sau ca un refuz al acestora, a urmat cu fidelitate programul unei reviste intruchipîndu-l în imagini, ilustrîndu-l corect sau pornind de la anume coordonate ideatice, dar transfigurîndu-le conform propriei personalități. Și, în sfîrșit, aflăm cum a acționat factorul public deloc neglijabil, ieri ca și astăzi, în crearea unei perspective asupra romanului, genul cel mai popular, publicul care înțelege într-un anume fel, cîtește cu anumiți ochi, privește lectura dintr-o anume perspectivă, schimbătoare, de la o epocă la alta, ca un act de cunoaștere sau ca un divertisment, ca să luăm numai două extreme. Publicul, ce este nu numai un receptor inert, ci poate crea la rîndul său un anumit climat cărui conștient sau inconștient, volt sau nu, romancierul i se supune sau în cel mai fericit caz îi face anume concesii.

Toate aceste probleme cruciale în evoluția romanului românesc le regăsim plener în cel de-al treilea tom al antologiei **Romanul românesc în interviuri**, compus din două volume însumînd practic 700 de pagini și cuprinzînd literele R și S, începînd cu Isaiia Răcăciuni și încheind, după cum am amintit, cu Constantin Stere. Hazardul alfabetului face ca în aceste două volume să figureze doi titani neîntrețuți ai romanului românesc: Liviu Rebreanu și Mihail Sadoveanu. Alături de ei, se mai află, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sebastian, Zaharia Stancu, C. Stere sau reprezentanți ai generației de azi precum Petre Sălcudeanu, Dinu Săraru, Gheorghe Schwartz, Mircea Horia Simionescu etc.

Urmînd, ca și în volumele precedente, o riguroasă selecție valorică în dispunerea materialului, cel de-al treilea volum îi rezervă lui Liviu Rebreanu peste 160 de pagini, fapt întru totul îndreptățit deoarece ăutorul lui **Ion** este ctitorul romanului românesc modern pe care l-a ridicat pe culmi neajunse de urmașii săi. Numărul mare de pagini este doar aparent supradimensionat, pentru că el are integral acoperirea calității, dovedind că imaginea unui Liviu Rebreanu artisan dar nu și intelectual, trudit dar nu și gînditor, este pur și simplu neadevătată. Dacă ele ar fi fost cunoscute mai înainte — precizăm că în ediția Jurnal, vol. I, II apărută

în 1984, ediție datorată lui N. Gheran, aceste interviuri au fost reproduse — multe din interpretările care reduceau opera lui Liviu Rebreanu la o copie a întâmplărilor trăite, la reflectarea unor împrejurări, biografice, rîpîndu-l caracterul ei social și moral semnificativ, arhetipal, fundamental, s-ar fi dovedit de-a dreptul superflue. Și în același timp aceste interviuri ne dezvăluie încă o dată faptul că opera de romancier a lui Liviu Rebreanu a fost expresia viziunii unui intelectual cu lecturi intense în cadrul literaturii țării sale și a celei universale, a unui gînditor care emitea judecăți pertinente asupra fenomenelor social-politice. La prima vedere numărul paginilor dedicate lui Mihail Sadoveanu, celălalt titan al romanului nostru, și anume 74, nu pare adecvat. Și eu aș mai fi inclus unele din cele citate de autorii ediției în referințele bibliografice de la finalul interviului, dar în esență cred că și imaginea lui Mihail Sadoveanu din interviurile reproduse aici corespunde întru totul personalității sale. Destăinuirile sale nu au fost numeroase, dar au fost elocvente, și considerațiile pe care le face asupra poporanismului, care după opinia sa „nu există decît ca doctrină socială“, mi se par deosebit de semnificative, după cum și aprecierile sale privind structura societății românești, din interviul acordat lui Ion Biberi, mi se par cit se poate de prețioase pentru definirea gîndirii sale.

Fără îndoială, cel ce privește în sine cartea, și nu o situează în contextul ei moral, spiritual, în toate conexiunile și răsfrîngerile ei, vor avea poate de obiectat aici, așa cum au făcut și la volumele precedente, ca privire la prezența unor romancierii cum ar fi de pildă Marta D. Rădulescu, Neagu Rădulescu, Isaiia Răcăciuni sau Teodor Scorțescu. În ceea ce mă privește, nu ridic nici o obiecție deoarece romanele foarte simpaticele mele prieten mai vîrstnic Neagu Rădulescu au constituit un fenomen popular ieșit din comun. Și o înțelegere a mentalității epocii în care au fost scrise și publicate nu ar putea face abstracție de cauzele pentru care ele s-au bucurat de atît de largă răspîndire publică. Interviul lui Neagu Rădulescu, reprodus în antologie, mi se pare plin de demnitate, autorul afirmînd ce a vrut, ce a urmărit, necăutînd să fie altul decît a fost. Iar pentru explicarea succesului său paginile de aici sint indispensabile. La fel și fenomenul, efemer ce-i drept, Marta Rădulescu, dar care a existat și pe care nu-l putem nega. De aceea, cred că Aurel Sasu și Mariana Vartic au procedat ca adevărați istorici literari și așa spune în spiritul unei istorii literare moderne, neoperînd selecții care ar fi știrbit peisajul epocilor, l-ar fi înfățișat unidimensional, ar fi eludat componente esențiale cum ar fi mentalitatea și cerințele publicului. Dimpotrivă, așa spune că aceste interviuri, conținînd atita bogăție de fapte literare, de informații prețioase asupra operelor, dau o imagine asupra omului. Cei pe care i-am cunoscut și îi cunoaștem și sint prezenți aici așa cum au fost, așa cum sunt de la taciturnul și trudnicul în a-și explica propria operă Mihail Sorbul la impetuosul și clocotind de pasiune Dinu Săraru, de la cea care își elabora și își studia cele mai mici gesturi, Henriette Yvonne Stahl, pînă la Mircea Horia Simionescu ce dovedește și aici caracterul meditativ și introspectiv al literaturii sale.

În ceea ce mă privește, lectura acestui roman al romanului românesc, cum poate fi numită antologia alcătuită cu atita competență de Aurel Sasu și Mariana Vartic, a cărui continuare o așteptăm, dorînd-o extinsă și la alte genuri literare, m-a melancolizat. Reproducerea interviului pe care mi l-a acordat Ion Marin Sadoveanu, cel care m-a onorat cu o prietenie literară ce nu o pot uita, într-o seară din luna decembrie 1957, în locuința sa din centrul Bucureștiului, m-a făcut să-l revăd pe acest om de o cultură ieșită din comun, de o eleganță și de o coerență a expresiei cum rar ne este dat să întîlnim, pe acest om care avea planuri atît de frumoase și pe care nu le-a împlinit — poate și din pricina singurătății în care trăia. Iar interviul pe care l-am luat lui Zaharia Stancu, la cererea sa și a lui George Ivașcu, la sfîrșitul lunii decembrie 1973, timp de mai multe seri, a fost unul din momentele cele mai emoționante ale unei legături spirituale care începuse în iulie 1954, cînd, absolvent al Facultății de filologie din București, am fost primit de Zaharia Stancu, pe atunci redactorul șef al nou înființatei **Gazete literare** printre redactorii ei. Cei aproape 20 de ani îi simțeam atunci că se vor sfîrși cînd îl lăsam mereu mai istovit, mai nemulțumit că vitalitatea, proverbiala sa vitalitate începea să rămîna doar o amintire în fața bolii pe care nimic nu o mai putea înfrînge.

Am ținut să adaug aceste două mărturii la încheierea lecturii unei cărți care te interesează și te emoționează în același timp.

CARTEA DE CRITICĂ

Restitutio

„Cele trei grații ale **Echinoxului** au fost patru, fiecare, firește, cu farmecele sale osebite, dar candidînd cu toatele, în egală măsură, la premiul pentru inteligență. De la Olimpia Radu la Monica Păun și de la Mariana Bojan la Marta Petreu, aceasta a fost nu numai constanta, dar și dominantă femininității echinoxiste.“ Una din cele patru grații despre care vorbește și Al. Cistelecan în **Poezie și Livresc**, în fapt unul din criticii de seamă ai cenaclului (inițial) studentesc de la Cluj, precum și ai revistei cu același nume (publicație de egală prestanță și în ziua de azi, afirmînd noi nume în critica tinăra... feminină, ca Sanda Cordoș, Cristina Müller ori Ruxandra Ivăncescu), a fost **Olimpia Radu**. La fix cincisprezece ani de cînd traversa pentru ultima oară „strada în fața casei unde locuia“, editura Dacia (lector Ana-Maria Boariu) îi publică, sub pertinenta îngrijire (afectivă) a lui Marian Papahagi, un volum, intitulat ad-hoc **Pagini de critică**, reunind aproape toate textele inedite sau publicate în reviste, inclusiv lucrarea ei de licență (scrisă sub coordonarea profesorului Ion Vlad), tratînd, din varii perspective (unele extrem de interesante și încă viabile), emergența fantasticului în proza românească (premise teoretico-metodologice, surse tematice, tehnici etc.). O lucrare care ar fi fost, probabil, dezvoltată pînă ce ar fi căpătat dimensiunile unei cărți și care, mai mult ca sigur, ar fi marcat o cotă obligatorie în bibliografia autohtonă de gen.

Am făcut toate aceste precizări, obositoare, poate, pentru unii, nu din complezență patetică. Efectiv, critica Olimpiei (Pia) Radu merita, chiar și mai devreme, să fie tipărită integral sub formă de volum, ca depășînd, și în acest aranjament, în multe privințe, așteptările. Demult, critica studentescă și-a cîștigat dreptul de a nu mai fi privită cu îngăduință de către „cei mari“, ea justificînd, atunci cînd e vorba de **Dialog, Opinia, Convîngeri...** sau **Echinox**, calificativul de „profesionisă“. Între primii studenți-critici profesioniști contemporani, Olimpia Radu aborda, cu egală dezinvoltură și competență stăpînire a mijloacelor tehnice, un evantai larg de (sub)specii ale genului critic (prevalînd recenția, eseul, studiul), opțiunile ei fiind extrem de variate și în ceea ce privește autorii sau temele cercetate. De la Sadoveanu la Marin Preda, de la Margareta Sterian la Alexandru George, ca și de la Adrian Popescu la Horia Zilberu, ori Cornel Regman, Mircea Zăciu, Gheorghe Grigurcu, dintre scriitorii români mai vechi sau mai noi, pentru a nu numi decît o mică parte din „repertoriu“, criticul tinăr nu ezită în a ataca frontal, chiar și fără menajamente, caleidoscopice felii de viață literară. Fără a impune înrobitor subiectului, spectacolul de limbaj este, ca de altfel la toți criticii autentici, unul memorabil („între sublim și abject, elevație intelectuală și cel mai jos dispreț pentru spirit, între sentența latină și pasta argotică, între singele albastru și cel împovărat de bacili venerici, între morga nobiliară și grobianism, treimea [Crailor...] pendulează, în flux și reflux“, p. 214). Nu mai puțin viclenele întorsături de condei, de o derutant-politicoasă eleganță: „Enunțul repetat al unor asemenea aparente truisme face proba vocației profesionale a lui Al. Piru, adesea iritantă pentru unii, dar nu mai puțin necesară“.

Fără a subscrie totalmente / apologetic la metoda și selecția Olimpiei Radu, nu se poate să nu remarcăm neoscilanta coerență ideatică și — cum se zice — (est)etică din care se reconstruiește la infinit profilul dintotdeauna al criticului tinăr, ale cărui „lecturi (in)fidele“ sporesc, în mod necesar, bogăția gamei de manifestări a unui adevărat climat literar.

DAN-SILVIU BOERESCU

Cronica literară în linii frunte de LINU

Olimpiu Nușfelean, **Piatra Soarelui**, Editura Cartea Românească, 1988. În romanul lui Olimpiu Nușfelean, scris la persoana întâi, vizul se confruntă cu realitatea.

Cronica literară

de AL. PIRU

Primesc adesea cărți de la poeții despre care am scris în **Poezia românească contemporană** acum treisprezece ani, semn că judecățile mele de valoare au fost acceptate. Mulți mă țin la curent cu ce au mai scris și mai scriu, imi cer din nou opinia, ce se întâmplă cu ei azi, când au apărut alte gusturi. Care e raportul dintre vechi și nou? Intrucit generația nouă nu și-a consumat nici o treime din spațiul de timp de care dispune, credem că pentru moment sintem în domeniul ipotezelor și că noile tendințe conviețuiesc cu cele vechi din care de altfel s-au născut. Să dăm câteva exemple.

Ce a devenit Nicolae Oancea care a debutat acum două decenii cu **Roata**, la 31 de ani, recomandat de Nichita Stănescu? A publicat după doi ani **Întoarcerea** și după alți patru ani **În așternerea văilor** cu multe reproduceri din volumele anterioare. **Păsări apocrife** (Cartea românească), ultimul său volum, e la o distanță apreciabilă de cea de a treia sa carte (14 ani!). Din familia lucizilor, Nicolae Oancea era un sentimental cenzurat, ironic și autoironic, cum s-a păstrat până azi, accentuându-și parca sensibilitatea față de încercările vieții. „Sint plumbul, cit a mai rămas, după Bacovia” declară de la început. „De unde știi că nu am ieșit chiar acum / dintr-un spital de urgență?” Șerban Cioculescu

numea poeții de acest fel doliști, suspectându-i de nesinceritate, ceea ce nu e cazul lui Nicolae Oancea, autor a două elegii cu titlul **Po o frunză de Bacovia**, a unu poem cu un titlu după **Blaga De o mare trecere, toți avem nevoie** cu viziuni cosmaresti și a altui poem despre fantoma lui Hoge Nastratin, barcașii lui Ion Barbu. Simbol al celui care, în loc să se teamă, face haz de moarte și de cei lipsiți de curaj: „Ne bagă în bucluc și în pușcărie, / nenorocitul ăsta de strigoi! / doamne, ferește-ne, scapă-ne Sfînta Marie! / el moare să ridă de noi...”

Sub călăuză marilor modele, Nicolae Oancea a rămas același poet neliniștit, autentic, autoironizându-și destinul ostil: „Azi mi-am văzut într-un ciob imaginea spartă, mirată, / nu mai sint tânăr și iute navigator, / cineva imi numără celulele vie, vrea să dea o erată, / colindă laboratoarele și policlinicile de sector. // Presimt că am să dispar, dorm ingerii mei de pază, voi trece o vreme prin iad, prin garsonierele mici, / cineva imi numără celulele vie, cineva se documentează / și strigă din cilciul meu vulnerabil: trageți aici! trageți aici!”

Mult mai insistent e maramureșanul Ion Iuga, debutant și el acum două decenii, la 28 de ani, cu **Tăceri nepermise** sub semnul lui Lucian Blaga, dar și al lui Radu Stanca în stilul căruia se portretizează: „Sint cel mai frumos bărbat din nord...” A publicat în continuare zece volume **Almar** (1970), **Tara fîntinilor** (1971), **Irosirea zăpezilor** (1974), **Cămașă patriei** (1975), **Ion Iuga din Maramația** (1977), **Binecuvîntata civilizație** (1980), **Ieșirea din vis** (1982), **Fîntini pentru bronzul eroilor** (1983), **Casa poemelor** (1985), **Povara umbrei** (Cartea românească, 1987). Din lista volumelor pe care și-o dă autorul însuși în ultimul volum rezultă că în 1983 i-au apărut la New Delhi un număr de poeme traduse în limbile bengali, hindi, engleză și franceză sub titlul **Rabindranather Sange Shantiniketane**.

Nici Ion Iuga nu s-a schimbat esențial de la volumul de debut și chiar și fizic el corespunde încă portretului său, din care am citat, ca exponent al unui anume spațiu: „Sint cel mai frumos bărbat din nord / latin la vorbă, tulbure în singe; / cînt și păduri boreale hăuie / sufletul meu printre stîncile țării...” Din atașamentul pentru acest spațiu geografic, Ion Iuga scoate o frumoasă legendă a rezistenței românești din cele mai vechi timpuri, **Arborii din clopote născuți**, pe care o cităm în întregime: „Cînd năvăleau hoardele sălbatice / pe cai călărind vîntul / imi îngropam clopotele bisericii în pămînt / în blană de lup înfășurate / le așezam adînc în pămînt / să-mi păstreze taina graiului / sub tunet de copite. // Cînd năvăleau clopotele de sub pămînt / nemaiputînd să tacă de sălbăticie / creșteau în arbori sulite / în sulii înălțau cai și călăreți / lăsîndu-i în miriște negre sperietori / pentru ciori și albaștri năvălitori / creșteau clopote-n arbori / arbori din clopote”. Dacă aici simbolurile sint bine găsite, sugestive, cele referitoare la propria persoană din poemul care dă titlul volumului **Povara umbrei** ne apar impenetrabile. Să fie umbra un simbol al iluziei pe care poetul încercă zadarnic s-o vindă celor care n-au nevoie de ea, spiritelor mercantile, tirgoșilor, „fără umbră”? Să fie iluzia aura luminoasă, de care poetul se înconjoară adunînd totuși „lume ca frunzele pe-alei în octombrie”, prin urmare, vestejite, moartă? Care e fabula uitată în care poetul se simte strivit de povara umbrei, în zori de zi, cînd răsare soarele, nimicitorul umbrei? Să încerce Ion Iuga o eliberare de povara umbrei? Îi urăm succes.

Iulian Neacșu s-a făcut cunoscut în 1968 cu un volum de texte-semne-apocrife intitulat **Insul** de un rafinament la nivelul scriiturii care ar fi și mai bine prizată astăzi în contextul postmodernistilor pe care și prin finețea ironiei prozatorului îi anticipează. Iulian Neacșu debutase cu doi ani înainte cu **Iarna cînd**

e soare despre care am scris și eu mai puțin inspirat în **Luceafărul**, punîndu-l în legătură cu un volum al unui autor care încă de pe atunci a dezamăgit, eșuînd total în continuare. Neacșu a publicat puțin în continuare, doar **Amintirile lui Harap Alb**, 1983, dacă istoriile literare ne informează exact, niște, cum le spune, confabule, căutînd, în stilul Jules Renard, alte moralități decît cele știute în chip curent: „Dacă fluturile, notează una, este simbolul dragostei / al vieții fără griji, brutala nevoie de toate zilele / lupta pentru hrană / e reprezentată prin omidă”. Simbolul fluturului e reluat în volumul de versuri în proză **Maria de zăpadă** (Eminescu, 1987) mai ales în primul ciclu intitulat **Noaptea inocenților**. Piesele n-au titlu, acesta fiind înlocuit cu primul rînd, întîiul poem închizînd o mică filozofie de viață, un mod existențial: „Să fii răstignit pe un fluture / și să privești, astfel, viața în doi / să poți să îți tragi puțin sufletul / pe o floare de cîreș / și să vislești prin aer cu aripile amîndouă / rar și înalt / cită plăcere / să fii răstignit pe un fluture alb”. Sau: „Ești atît de nepăminteană / incit atunci cînd / te priveșc întreb / doamne / cum de s-a așezat pe ochii mei / atît de ușor / un fluture”. Ori, în fine: „Te priveșc / ești atît de albă / dar pare că vrei / — cu fiecare pas pe care îl faci — / să zbori / să plutești / numai că aducîndu-ți aminte de mine / revii pe pămînt / pentru o clipă”.

Cel de al doilea ciclu, **Călătoria**, înseamnă în același mod delicat, imagini transparente, însoțite de scurte observații morale: „În Roma dacă nu ești atent / riști să te împiedici de o relicvă / mi s-a întimplat / să lovesc din greșeală / o coloană a templului zădărniceii”. Sau: „Veneția este un oraș desenat / pe pinzele de decor / ale unei scene... / este atîta liniște în acest oraș / în care dol venețieni nu se întîlnesc niciodată” (abundă turiștii).

Miniaturi gingașe, simpatice.

ATITUDINI, DEZBATERI, CONTROVERSE

Cu **Desenul din covor**, Nicolae Manolescu a ajuns la al șaptelea volum de „teme”, cum i-a plăcut să-și numească scurtele articole în care, după redactarea cronicii literare săptămînale, lasă loc să se reverse surplusul spiritului său critic. E o veritabilă bucurie să ai adunate sub ochi aceste însemnări delectabile, scîlpind de inteligență, roade mai ales ale unor lecturi „neprofesionale”. Pentru ce, însă, Nicolae Manolescu nu și-a strîns pînă astăzi în volum nimic din cronicile lui literare? De unde regimul privilegiat al „temelor”?

Îată-mă nimerind de la început peste ceva care intrigă în activitatea prodigioasă a lui Nicolae Manolescu. Să nutrească el oare o neîncredere secretă în posibilitățile cronicii literare de a permite afirmarea din plin a talentului critic? Greu de crezut! Pe lingă că a practicat-o cu atîta stăruință, Nicolae Manolescu n-a conținut să prezinte cronică literară drept terenul cel mai potrivit pentru dovedirea vocației veritabile de critic.

E, poate, la mijloc un mic orgoliu. Nicolae Manolescu nu vrea să-și adune cronicile în volum, ca să evite astfel a se vedea de cite ori a greșit. Explicația aceasta sint gata să o dea adversarii criticii și el are destul, tocmai fiindcă a îndrăznit de multe ori să spună deschis ce crede despre producțiile lor. Nici un cronicar literar n-a fost infailibil și chiar Sainte Beuve s-a înșelat și încă în niște cazuri deloc negliabile, cu Balzac și Baudelaire. N. Manolescu obișnuiește apoi să și recunoască singur cînd a dat pe alături, iar tributul omenesc plătit de el erorii a fost, trebuie spus, dacă lucrurile sint privite fără rachiune, relativ mic. De ce nu și publică atunci cronicile în volum?

Tot un pic de orgoliu, înclin să cred, intră în joc, avînd o finalitate mai nobilă însă. Nicolae Manolescu cochetează cu posteritatea. Dacă ea va reține activitatea lui critică (așa cum e mai mult ca sigur), cronicile pe care le-a semnat atîția ani vor fi neîndoiștrime strînse și publicate. E un pariu angajat de el cu timpul, sub semnul modestiei (prefăcute, intrucît rezultatul rămășagului îl cam știe dinainte). Modelul trebuie căutat în G. Călinescu, care a procedat la fel și nu se subaprecia nicidecum.

Aplecarea spre cochetețările o trădează și obiceiul lui N. Manolescu de a se auto-denigra: îi lipsește spiritul de observație ca și răbdarea; nu e un bun evocator; se teme de apă; reține foarte puține lucruri în privința animalelor și n-a reușit să le simtă familiare nici pe cele domestice; s-a deprins atît de mult să scrie „la comandă”, incit doar solicitat a ajuns să noteze citeva amintiri despre bunul său prieten Ivăsiuc; citește doar cu eforturi teribile cărțile de aventuri, s-a descurtat la fel de greu cu proza fantastică și ar fi exagerat să afirmăm că eu cititor pasionat al romanelor realiste etc., etc.

Dar vedem îndată că toate aceste defecte recunoscute sint minore și nici unul dintre ele de natură să scadă simpatia

pe care, după credința sa, cititorii i-o arată. Autoblamarea țintește să trezească de fapt o reacție admirativă sporită, drept compensație. Astfel, Nicolae Manolescu declară că e cu desăvîrșire incompetent în chestiunea contribuției domnului Guillaumes la redactarea **Scrisorilor portugheze** și nici n-a avut posibilitatea să se documenteze ca lumea, totuși avansează o opinie, fiind sigur de efectul ei în demonstrarea lucrului exact contrar. Își surprinde o înclinație către „didacticism”, constatînd chiar o agravare a acestuia în scrisul său, de la o vreme (a dorit încă din copilărie să ajungă profesor și-i dădea meditații nesolicitate fratelui mai mic.) Știe însă bine că tocmai dezvoltarea comentariului său critic e gustată.

Chiar ea dictează, cred, la Nicolae Manolescu regimul privilegiat al „temelor”.

Ovid S. Crohmălniceanu Încercarea de a dezlega o enigmă

Criticul nu se mai simte aici obligat să îndeplinească oficiul cronicarului literar, care trebuie să prezinte „conștiințios și clar” romanul recenzat, să zicem, „relatîndu-i subiectul, caracterizînd personajele, sugerînd felul construcției, stabilînd înrudiri etc.”, neavînd cum să evite a proceda în chipul cel mai „tradiționalist” („Ce ar fi dacă ar începe prin a scoate temele-obsesie (presupunînd că există), sau prin a propune un model semiotic al compoziției? Cine și ce ar înțelege? **Rolul cronicii literare**). „Temele” în schimb le poate ataca oricum are chef. În tratarea lor nu-l mai apasă răspunderea de „dispecer al valorilor”, fiindcă sursa reflecțiilor o constituie acum pentru el de obicei autori consacrați, Tolstoi, Eminescu, Lewis Carroll, Henry James, Lorca, Borges, Svevo, Eugen Lovinescu, George Călinescu și cărți a căror calitate e invederată (**Doamna Bovary, Roșu și negru, Suflete moarte**).

Există o plictisală a cronicarului literar, osîndit nu o dată să parcurgă mii de pagini anoste. Pompiliu Constantinescu a cunoscut-o bine, ca unul dintre marii devotați ai acestei indelectniciri ingrate, drept care notează undeva: „criticul, aplecat constant pe masa de lucru, înăbușe în el plînsul surd al unui cititor răpît de la peregrinarea lecturilor călăuzite de simplul bun-plac”. Nicolae Manolescu dovedește mai multă rezistență. Aceasta nu înseamnă că plictisul l-a ocolit. „Temele” sint ceasurile sale de recreație binemeritate, cînd își lasă spiritul critic să zburde în voie. Putem observa atunci mai limpede ce-i place îndeosebi lui N. Manolescu în comentariul literar. E, cum mărturisește, să **interpreteze**, să caute o logică îndărătul disparității înșelătoare a

lunii, să distingă „desenul din covor”. Metafora aceasta a lui Henry James a și împrumutat-o ca titlu pentru ultimul volum de **Teme**, în care face și următoarea confesiune: „Am crezut dintodeauna că nu trăim în mijlocul unor întimplări, ci în mijlocul unor sensuri. Lumea reală, ca și lumea cărților, constituie un sistem: rostul intelectualului este tocmai acela de a gîndi acest sistem, de a sesiza legături care dau coerență universului nostru, de a ghici necesitatea ascunsă sub aparența accidentalului”. O asemenea „chironomanție sui generis” îl atrage și, dacă nu păcătuiește prin vanitate, vrea să-i fie înțelese volumele de **Teme** ca „mitologiile” lui Barthes.

Rămînînd la literatură deocamdată, Nicolae Manolescu simte plăcere în special să medieze cititorului pătrunderea operelor prin construcții mintale subtile, care pun în lumină sensuri ignorate ale textului.

I se cere în deobște criticului gust, formulări memorabile, sensibilitate, cultură și fermitate morală. Uităm adesea că el trebuie să aibă și **idei**. Fără ele,

soanele de condiție, drept care își începea rîndurile muștrătoare adresate lui Laoclos: „Nu sint surprînsă că un fiu al D-lui de Chauderlos scrie bine”.

Dar cele mai multe dintre **Teme** stau pe idei și ingenioase și profunde, cu o zveltețe de coloană perfect echilibrată. Fără nici o morgă și parca jucîndu-se, Nicolae Manolescu spune lucruri esențiale despre „romanul” erotic eminescian, caracterul eseisticii noastre, Marina Tve-taeva, improvizăția în teatru, literatura sud-americană, sufletul sfîșiat al lui Tolstoi, „obsedații” și „disponibili”, melodrama, tragic și comic, ce i-a replicat Procust Atenei venită să-l certe. Ideile acestea au o foarte pronunțată notă personală, fug de locurile comune, caută în covor desenul care nu se vede, răstoarnă adesea perspectiva comună a lecturii, cum fac cu **Cartea nunții** bunăoară, ca să ne releve humorul ei involuntar.

„Temele” se bucură de un statut privilegiat din partea născocitorului lor și fiindcă-i permit să tachineze puțin murzele, știindu-se ambițiile secrete beletristice care zac în orice critic. Nicolae Manolescu nici nu le ascunde. La 16—17 ani, ne mărturisește, era „un tînăr veletar în ale prozei” și a scris citeva povestiri imitîndu-l de Jules Verne. Replicată, pornirea n-a murit după cum se vede. La adăpostul „temelor” și a facturii lor neconstringătoare, N. Manolescu dă din cînd în cînd o raită prin grădina colegilor săi prozatori și face scurte confesiuni, istorisește amintiri, schițează portrete. Pe măsură ce volumele s-au adunat, a prins mai mult curaj. În ultimele găsim veritabile schițe și povestiri, printre care **Ruleta și Dați-mi un sfat**, chiar foarte reușite.

Deschiderea „temelor” spre beletristică o motivează tot cu gustul pentru interpretare. Nu numai literatura ci și realitatea însăși, cum ne încredințează, acolo unde cere să-l fie înțelese „temele” ca „mitologii” barthes-iene, îl cheamă să descopere sensuri în întimplările vieții. De pildă, un geamantan vechi, hărtănit, lingă o tînără femeie îmbrăcată cu gust și drăguță, în troleibuz. Deducțiile de tipul romanului experimental zolist se ordonează într-o narațiune alertă, nu fără humor. Dacă **O întimplare adevărată** se cam căznete să capete un aer enigmatic, **Trei întimplări cu obiecte** îl ilustrează din capul locului și-i mențin prezența pînă la sfîrșit.

Teme VII cuprinde și niște paginile de jurnal, unde notele rapide pe marginea cărților citite însoțesc ecurile evenimentelor zilnice în conștiința criticului. Față de ceea ce servise el sub titlul **Fragmentarium** în volumele anterioare, o treaptă importantă e trecută către autentică literatură confesivă. Nicolae Manolescu trăiește agonia tatălui său și citește, cînd vrea să se adune un pic, corespondența lui Italo Svevo. Jurnalul atinge o acută existențială acolo unde muribundul, din cauza insuficienței hepatice, își privește fiul sfîșiat de durere cu o ostilitate neascunsă. Stranie coincidență, și pe deasupra curios că Manolescu nu o remarcă. În **Zeno**, eroul e palmuit cu ultimele puteri de tatăl său, fiindcă, respectînd prescripțiile medicului, îl oprește pe bolnav să se dea jos din pat. Am avut parte și eu de o scenă asemănătoare și așa da orice să o uit.

Poeme de

Dana Opreță

Black Hole

Să scrii – (ar mai fi o salvare) – să spui adevăruri care să
te doară,

să plîngi cu fiecare cuvînt rostit,
să simți cum se deslipește carnea de pe fiecare os al minții,
cum sufletul putrezește sub povara igrasiei de puf ;
să iubești, să blestemi, să uiți tot,
ca și cum ai muri a doua zi, peste o clipă,
mereu luînd-o de la început,
mereu întorcîndu-te aproape de capătul drumului,
de parcă ți-ar fi trecut o pisică neagră prin fața destinului
și ți-ar fi picat lacrimi și necaz la drum lung,
într-o seară de marți...

Mereu întrebări (fără răspuns)
mereu semne confuze (...)
și tot tacîmul disperării din care încerci să te desprinzi,
ca o insectă prinsă în plasa păianjenului păros,
cu ochi hipnotici și fălci puternice.

Ai vrea să crezi că nu ești, că trăiești doar într-un vis
(dormit cine știe de cine)
atît de absurd totul, atît de...

Ai vrea să fii amnezic, să uiți de la un deget la altul,
să-ncepi o frază pe care să nu o mai termini niciodată,
fiindcă nu știi cu ce ai început...

Și cite încă n-ai vrea...

Doar tu cu tine în lumina înghețată – black hole
de singurătate –

într-o galaxie fără planete și asteroizi,
Prometeu împlorînd vulturul să se apropie,
Sisif visînd să împingă întreg universul,
doar tu cu tine,
doar tu.

Atît

Erau zile, mai erau
cînd singele meu inventa loșnetul stîns al inimii tale,
rostogoliri pe faleze de nopți
pîndind un suris, vinînd o privire
cu plasa și lancea de gladiator hăituînd doar urme de pași
în zăpadă.

Mi se părea atunci că îmlînzesc un veac de singurătate
prin orele scrobite de amintiri, prin clipele impietrite
în albul uitării,

o nouă eră glaciară topindu-se încet printre degete,
dorințe – doar trei – îndeplinite de-un peștișor de aur
prins din riul copilăriei.

Trei dorințe, doar trei și niciodată
nu știi ce trebuie să alegi...

Mi se părea că ești, undeva lingă mine,
departe de orice atingere – fără să știu
te încălzeam în tăcere :
pisică uriașă torcînd universul în firul cuvintelor –
„et si tu n'existais pas...”.

Încă o dimineață

Atît –
gesturi repetate mecanic, studiate cu grijă în oglinda strîmbă
a uitării,

ca într-un rol învățat acasă,
dezvelind statui din piatra cuvintelor
singur cu tine, mereu
departe de scena golită de așteptări.

Apoi,
un spectator rătăcit, care confundase ora și, desigur, ziua
plecînd grăbit, încrunțat, indiferent,
plasatoarele adormite pe coridoarele marilor speranțe,
printre rînduri de scaune goale, strapontine și fotolii
ce privesc pe sub gene

tragi-comedia vieții tale expuse ca la bilci balena-gigant
pe scindura roasă de lacrimile arlechinului,
de crisparea suflului, risul molipsitor al spicheritei,
de privirea atentă a scamatorului, care tocmai a inventat
un nou truc
care tocmai a reușit să se salveze de sub povara autografelor,
adoratoarelor,
întrebărilor...

Și din nou scena aglomerată de întîmplări,
unde sufletul tău se furiează, se cerne, evadează fără
să vrea, să înțeleagă,
fără să mai vrea.

Încă o dimineață de nimic, în care înveți să uiți, să iubești,
să minți,
colorînd secunde de un veac iluzoriu cu gesturi seci,
repetate mecanic,
ca o lumină de bilci despîcînd înclăștarea nopții.

Motiv

Dintr-un bob de griu
Respirînd piine ;
Dintr-un măslîn înflorînd paceo,
Statuie-aș înălța zilei de miine,
Prin ea slăvind – eternitatea
Acestei sublime zile de August.

PETRE DUMITRU

În două decenii

ca să vadă cît mai departe
sînt fiii fiilor acestui pămînt.

Aceia ca noi, de două decenii
cu platoșa piepturilor arzînd
pentru destinul de pace al gliei,
neclătinați în pulsul comunist
sînt visul împlinit al României !

CRISTIAN PETRE

Aceia ca noi
rodiți din părinți tineri
pe care-i iubeau iarba și cerul
și fîntinile cu buze arse
sînt pururi insetați de izvoare.

Toți cei ca noi
țîșniți din nesomnul țării
și sprijiniți pe umerii plopiilor

Poem pentru țară

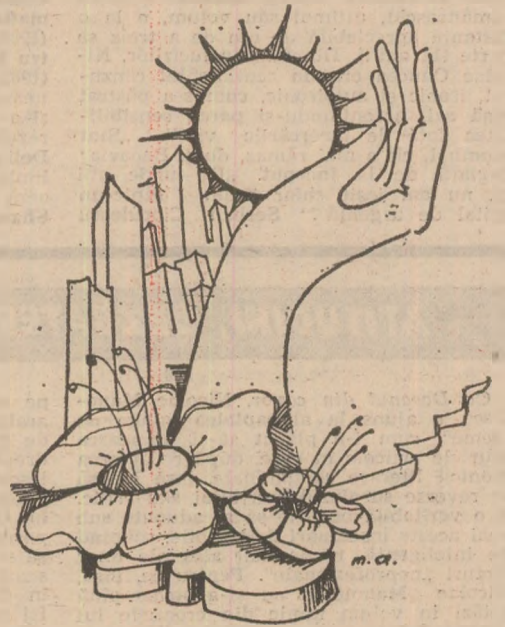
Ne curge țara în suflete și gînd,
Destinul nou s-a înfrățit cu glia
Și fiecare clipă e un cînt,
Este istorie în România.

Trăiește țara timpul viitor
Și ne învață că iubirea-i dor
Și patimă și muncă, rostuire,
Ne înflorește țara în cuget și simțire.

Să ființăm cu țara împreună
Acum cînd seva urcă în tulpină,
Prezenți la al istoriei apel
Urmînd exemplul lui, înaltu-i țel.

Ne curge țara în suflete și gînd
Destinul nou s-a înfrățit cu glia
Și fiecare clipă e un cînt,
Este istorie în România.

LIDIA MĂNESCU

Cornel Sofronie

Podul & Cumină

Mergea agale, cu pas obosit.
Prin fața privirilor sale încețoșate,
defilau clădiri vechi, clădiri noi,
castani desfrunziți și, bineînțeles, oameni.
Pe aceștia nu-i înțelegea, pe semenii
lui, cum de au atîta energie,
cum de se mișcă atît de rapid,
avea senzația că în fața lui se
află un ecran pe care sînt proiectate,
de fapt, scene din comedii mute.
O fi îmbătrînit el ? Inclina să creadă că așa
este, de multă vreme nu mai
are un control asupra Timpului,
pentru el nici nu mai însemna
o dimensiune a vieții, își măsoară
viața în clipe, clipe este singurul
element palpabil. Începu să plouă,
ușor, dar pentru el ploaia aceasta
era binevenită, se mai învioră.
Mai merse cîțiva pași, apoi se
opri pe malul apei, care-i însoțea
drumul. Privi cum apa curge
lin, abia perceptibil, părea mai
degrabă un lac decît o apă
curgătoare, dar era exact
ceea ce-și dorea Gheran pentru
ochii lui, atît de solicitați
astăzi. Avusese trei intervenții
chirurgicale, reușite, ca de obicei,
în 30 de ani de carieră încă
n-a cunoscut eșecul, este mîndru
de această performanță, și
căută să-și explice cheia
succesului său, în această apă
curgătoare, care lăsa, însă,
impresia că stă. I-a plăcut să facă
totul pe îndelete, nespectaculos,
dar cu urme sigure și, crede el,
adînci. Continua să privească
apa, părea netedă și nemișca-

tă, Gheran știa însă că ea
curge, îi auzea cîntecul și cîntecul
ei însemna mișcare. Ploaia
încetă și Gheran hotări să
se așeze pe o bancă, erau multe
te de-a lungul malului, și să
asculte muzica apei, care răsuna
liniștit înlăuntrul lui și el
o compara cu o simfonie încă
nescrisă. Din locul unde se
afla, avea în față panorama
întregului oraș, orașul în care
a venit acum 30 de ani. Își lăsa
capul pe spate, închise ochii.
Acolo sub pleoape se născu
imaginea vechiului oraș. Gheran
încercă s-o păstreze cît mai
mult, vrînd parcă să realizeze
veșnicia unui moment, el se
identifică cu chipul lui Gheran,
medicul stagiar, iar Gheran
cu rîndul lui se identifica
cu Timpul, acel timp imortalizat
de imaginea ce se născu
sub pleoape. Imaginea însă
dispăru brusc, tot așa cum
apăru, Gheran deschise ochii și
fu izbit de luminile fluorescente
care-i rideau din virfurile stîlpilor
și de arhitectura modernă,
da ! a îmbătrînit ! acum
realiza cu toată puterea adevărul,
absorbit de muncă, pasionat de
ea, obsedat, chiar de un singur
adevăr : știința lui pusă în
slujba vieții omului, n-a avut
timp să constate un altul. Ochii
i se mai limpeziră, acum
vedea clar cum apa curge,
curgea într-adevăr și nimic n-o
putea opri. Gheran se ridică și
porni spre casă, în lungul
malului, se simțea bine, nu știa

exact de ce, probabil toamna
este anotimpul său... așa este !
Andrada de-acum e mare, a
împlinit 20 de ani, și probabil
il iubește mult, din moment
ce vrea să-i calce pe urme, e
student la Medicină în anul II.
Ajunse. Deschise ușa aparta-
mentului și, în prima clipă,
nu observă telegrama strecurată
pe sub ușă. Se întrebă unde
este Irina, intră chiar într-o
ușoară panică, era destul de
tîrziu, își aminti însă că l-a
sunat pe la ora două, doamne,
ce îndepărtată îi părea ora
aceea, l-a anunțat că va
înnopta la o mătușă care nu
se simțea prea bine. Zări
telegrama. O privi minute
în șir, neștiînd ce să facă.
Îl încercă un fel de te-
mă sacră, niciodată telegramele
nu i-au făcut plăcere, el
punea, moștenitor al unei
filozofii ancestrale, răul în
față, o ridică și o puse pe
masă... care-o fi misterul ei ?
O senzație ciudată îi
inundă trupul : de bine ? de
rău ?... medită la ideea
libertății spiritului, ei, iată !
spiritul acesta al lui,
eliberat, din clipa de față,
de povara lui Esculap, vroia
să-și închipuie că acea tele-

Pământ carpatin

Carpații sint dorul nostru de înălțare,
Olimpul visurilor și speranței.
In temelile lor de stincă și veșnicii
Iși au lăcașuri dorurile străbunilor :
Pe gurile de rai cu Miorița și meșterul Manole
Urzind talpa simțirii noastre implintată
Adinc in nemurire, pină la țărmlu de eternitate
Al albastrei mării.
Din legendarele lor piscuri curg pe șube
De dealuri, pe leagănul cimpiei balade și iubire,

Credință și-mpinire răștrinte in unduitoarele
Riuri
Pământ carpatin, poem fantastic,
Nesfirșită oază inundată de soare și
Umbrele codrilor adinci pină in largurile zării.
Pământ carpatin, plai strămoșesc, cit te asemeni
Cu sufletul românesc, formind cu el un tot
Prin curgereș nesfirșită a timpului.

DUMITRU DUMITRICĂ

În strai de sărbătoare

Cind spunem Ceaușescu, spunem Partid și Țară,
Spunem că patria ni-i ca o primăvară,
Cind spunem Ceaușescu, din inimi spunem soare,
Spunem că România-i egală-ntre popoare.

Cind spunem Ceaușescu, noi spunem viitor,
Inscris pe steagul roșu și steagul tricolor,
Azi are România un viitor de aur,
Iar Ceaușescu ne e pentru destine faur.

ION NICHITA

În raza de soare

Mă privesc in raza de soare
cu acea dospire aleatoare-a miinilor
ce numai puterea pământului și-o dă
ca o lungă seminție de ctitori
și port recunoștință universului
de parcă aș vorbi cu pasărea blondă a lumii

vechi ziduri, mai ancestrale picturi cind plouă
mă privesc in raza de soare și-mi spun :
ce multe privighetori am aflat
rășfoind prăfuite hrisoave.

NICOLAE TRANDAFIR

Suavă armonie

Plai dăruiit de soartă cu adincimi și creste
Cu gleznă răcorită in Dunăre și mare
Și timpla de Carpați ce sprijină sub soare
Sălaş de feți frumoși și zine din poveste,
In bogății de chipuri zimbind te-nfățisezi
Cu șesuri ce foșnesc de holde și mireșme,
Cu valuri de culori și vii catapetesme
Ce se revarsă amplu prin codri și livezi,
In lanuri galbene și zări de ciocirle

Se aude limba ta de miere și arome
Purtată prin veac de fiii vechii Rome
Prin doine și balade in vad de poezie
Și primăveri perpetui își infloresc in brazi
Suavă armonie, imprăștiu cu blindețe
Adapi la sinu-ți cald solara tinerețe
In aripi de columbe, tu patrie de azi.

ADRIAN MANOLACHE

Lumina de August

Din AUGUST DOUĂZECI ȘI TREI, măreată zi
Cu tot ce-avem sintem, am fost, vom fi
Zidire-n trupul patriei durată
Ca Augustul luminii s-o străbată.

Cu riu de grine-n zorii luminați
Izvor de dor și leagăn blind lingă Carpați,
Sintem ai României, scump pământ
Mirabile semințe cu inima vibrind.

Privind larg orizontul de pe schele
Biruitori ca stema țării din drapale,
Și îndrăznim ce n-au visat strămoși,
Călăuziți de steagurile roșii.

Cuvintul tău, Partid, ne e povață
Drum și indemn și crez in noua viață ;
In August, simbol viu de Ev cutezător
Uniți urmăm Eroul suind spre viitor.

CONSTANTIN CIOCAN

gramă ascunde o veste bună.
Poate a născut cineva din familie,
dar cine? se întreabă el,
știe că i-a ajutat pe foarte mulți,
nu-i mai ține minte după nume,
cum se îmbolnăvea careva
dintre rude, indiferent de gradul
de rubedenie, una două veneau
la el, nu, nu realiza cine anume
ar fi putut din familia sa,
ori a neveste-sii să aducă
pe lume un copil, încercă să-și
inchipuie o altă bucurie, dar
ce anume? ce alt eveniment ar
putea să bucare în afară de o
naștere, poate o nuntă, și i-ar
se întreabă cine ar putea să se
căsătorească, și iar nu găsi nici
un răspuns. Vreun botez, își
dădu el iar cu presupusul — de
fapt, toate aceste înălțări,
erau lupta rațiunii lui, cu instinctul
prevestitor de rele — dar și de
astă dată rămase incurcat,
așa își dădu seama că este de
singur, de fapt. Privi „Critica
rațiunii pure“ și marginile
celor două coperti care adăposteau
conținutul acela atit de greoi
și totuși atit de limpede,
și părură un drum de fier,
din șinele acelea, el auzea
șoapte inăbușite și enigmatice.
Avu o străfulgerare. Dacă a
luat vreun important premiu
științific? Da, da! aceasta
ascundea telegrama pe care nu
are curajul să o desfacă, o stare
de teamă nedeslușită, te cuprinde
și-n fața unei bucurii imense,
precis este anunțat că a intrat
in posesia unui important premiu
științific, are constiința valorii
sale, nu doar ca practician ci și
ca teoretician, minulește la fel
de bine condeiul ca și bisturiul,
lucrările sale au fost in general
foarte apreciate, chiar și de către
colegi, ceea ce se întâmplă destul
de rar. Iși zise, însă, că nu poate
fi vorba despre nici un premiu
științific, acestea se decernează
abia in primele luni ale anului
următor, și iar fu cuprins de
panică, telegrama îi făcea
cu coada ochiului de pe masă,
el n-avea curajul să o

desfacă, privea spre ea: prieten
sau dușman?... continua s-o
privească... „umerii mei de
țarină sint două aripi / dar
zoriile se lasă așteptate / și
trupul e atit de greoi“... nu știe
exact de unde sint versurile
acestea care i-au venit acum in
minte, de ce tocmai acum?...
le-a citit parcă in Kazantzakis...
hotări să amine întâlnirea
cu telegrama. Cu conținutul ei
misterios, iar misterul acesta
era creația lui. Simți nevoia
să-și aprindă o țigară, o aprinse,
deschise fereastra pentru a face
loc rotocoalelor de fum să-și
ia zborul spre înalt, le urmărea
cu privirea și in închipuirea sa
au ajuns, mici particule, pe cerul
instelat. Privi cerul și in clipa
aceea avu o revelație. Stelele
scilipeau una lingă cealaltă,
dese, atit de dese, încit in
minteia lui Gheran se născu
imaginea unui pod de lumină,
așa i se părea bolta cerului,
un pod de lumină, iar cind
dădu cu ochii de Luceafărul,
i se păru că steaua aceasta
strălucitoare este însăși mama
lui, își aminti de ea, n-a mai
văzut-o de zece ani de zile,
e acolo in sătucul ei din fundul
țării, el însă o vedea acolo
sus pe cer, icoană, și in
tr-o fracțiune de secundă,
printr-un joc bizar de cuvinte
Luceafărul îi aminti de Lucifer,
i se păru că, acolo, pe cer e
o luptă acerbă între cei doi,
și dracul are un scop sfint, își
zise el: să facă rău! Gheran
simți o primejdie mare pentru
mama lui, mama pe care n-a
mai văzut-o de zece ani de zile,
ce rău i s-ar putea întâmpla
oare?... îi trimite bani lunar,
e drept, știe asta dintr-o scrisoare,
că nu stă prea bine cu
sănătatea, suferă de o ciroză,
bine, dar el e doctor, chirurg
eminent, a salvat sute, poate
mii de vieți, cum să nu-și
salveze mama?... nu realizează
cum a putut să uite de ea, de
fapt, n-a uitat, n-a avut timp
să se ducă s-o vadă, Doamne,

cerul este instelat deasupra
noastră, dar unde e legea morală
din noi? se întreabă el,
apoi simți cum se dedublează,
și cum alter egoul său aleargă
pe podul acela de lumină spre
mama care coboară din Luceafăr,
venea spre el să se întâlnească
la jumătatea drumului, veneau
să se întâlnească Dorul și
Nepăsarea trezită la realitate,
și iată! deși mult mai bătrînă,
mama alerga mult mai repede
decit el, drumul îi părea nesfirșit,
citise el intr-un almanah,
câți metri măsoară cel mai lung
pod din lume, câți, doamne?
nu-și amintea, dar podul de
lumină îi părea cel mai lung
din Galaxie, lungă-i calea la
intorcerea trezită la realitate,
nu înțelegea însă ce se întâmplă
cu mama, n-o mai vedea... Un
nor negru se așeză dedesubtul
Luceafărului. Un nor negru și
dens. Gheran se frecă la ochi.
E bătrîn, da, e bătrîn! Prin
minte i se perindau imagini
vechi, vechi de cind lumea...
In primul rind imaginea
mamei, ținind secera in
tr-o mină și pe el in cealaltă.
Cu secera aceea, așa zice el
acum, tăia răul de la rădăcini,
răul care s-ar fi putut abate
asupra lui. Și tot cu secera
aceea aducea in casă piinea.
Astăzi pentru întâia oară
mama și secera se uneau in
minteia lui Gheran in
tr-un simbol nepieritor.
Drumul lui in viață n-a
fost deloc ușor, dar mama,
i-l-a netezit cu secera
aceea fermecată. O cucuvea
cinta, unde, in depărtare,
Gheran privi pe fereastră,
dar nu putu să-și dea seama,
unde anume cîntă. Ce
ciudată zi! Dimineața
cerul a fost senin,
apoi a plouat, s-a
inseninat din nou...
Acum plouă cu ropote!
Și cu grindină! Ba,
nu plouă, așa l se pare
lui Gheran, că plouă,
sau că doar aude in
interiorul lui, sunetul
ploii. Privi telegrama
de pe masă. Și-n
interiorul lui, sunetul
ploii răsună tot mai
grav și mai accentuat.

Poeme de

Traian T. Coșovei

Depozitul de cherestea

Umbre pe cer — norii ca o vorbire a nimăului
spre niciunde.
Mai zdrențuit decit o scrisoare de pe front
singele meu își va ajunge intr-o zi din urmă inima.

Cu ochii inchisi, cu pumnii strinși, cu genunchii
la gură —
intr-o bună zi voi privi lumea, o voi atinge mirat,
o voi străbate pină departe.
Tinăr — mi-am dorit să văd piramidele — tinăr,
prin fereastra deschisă am văzut gardul de sirmă
al depozitului de cherestea.
Acolo e cald și rumegușul își amintește încă
urma pașilor tăi.
Acolo e frig și paznicul vorbește uneori in somn
despre lucruri mai bune.

Mai trist decit sunetul stins al topoarelor,
mai vesel decit larma fierăstraiei — printre joagăre
mi s-a părut că văd și eu fereastra ta aprinzindu-se.
Lipit de șipcile parfumate
mi-am încălzit și eu odată miinile la flacăra părului tău.

Tu, care citești printre degete frazele curgătoare
ale norilor, —
tu, care ai vrut să vezi piramidele printre degete —
cu ochii inchisi, cu pumnii incheștați, cu genunchii
la gură,
adăpostește-te in ceața lui caldă pentru o noapte,
rătăcește-te in adincul lui impietrit
măcar pentru o singură noapte!

Intr-o bună zi depozitul de cherestea va arde.
Intr-o bună zi viața mea se va înălța luminind.

Grand Hotel

In acest hotel și noi am fost fericiți.
In acest hotel și noi ne-am spus odată adio.
Și noi am auzit bătăi in ușă și am ris. Am văzut
armata salvării împărțind pățuri ușoare —
am văzut-o pe bătrîna doamnă împingindu-și pianul
pe scări,
sfîșindu-și salteaua, căutînd un loc de innoptat.
Cu bani puțini ne-am găsit și noi un loc sub soare,
sub soarele galben de inchiriat.

In acest hotel asurzit de industrii bubuitoare
hărțile rupte ale zilelor noastre mai plutesc și acum.
In lacrimile tale inghetate
cu fierăstraiele se taie și acum copci transparente ;
pe lacrimile tale inghetate încă se mai poate patina
fără grijă.

Dar noi in acest hotel am fost fericiți.
Dincolo de pereții aceștia și noi ne-am spus odată adio.
Tirziu, dacă voi bate vreodată la ușă
să nu mai deschizi...

Fotografiile bătrînului rezervist

Fotografiile bătrînului rezervist infloresc pe pereți,
proprietăreasa bate din ce in ce mai tare la ușă,
cătelandrul supraveghetorului latră pe scări.

Astăzi mi s-a dat voie să deschid vechiul
dulap cu oglindă.

Domnișoara Ivonne exersează la pianul mare din salon,
domnișoara Ivonne are degete lungi
cu care lesne ar putea iscăli folositoare anonime.

Trofeele bătrînului rezervist se vestejesc pe pereți,
proprietăreasa se incurcă in lovituri și socoteli
mereu aminate,
eu mă bărbieresc liniștit in apele tot mai cenușii
ale dulapului cu oglindă.

Ciinele supraveghetorului a dispărut de cîteva zile.
Domnișoara Ivonne mai exersează uneori la pianul mare
din salon ;

domnișoara Ivonne avea degete lungi cu care
putea ușor iscăli trebuincioase anonime.

Sufletul bătrînului rezervist aburește fereastra,
loviturile proprietăresei s-au isprăvit de mult,
sint ani de zile de cind nimeni nu mai pomenește nimic
despre ciinele supraveghetorului.

Eu privesc un chip de bătrîn in oglinda aproape intunecată
a vechiului dulap de mahon.

Domnișoara Ivonne nu mai exersează in salonul
pe jumătate ruinat,
domnișoara Ivonne cu fostele ei degete lungi
cu care ar fi putut iscăli neprețuite anonime.

CARTEA DE ARTĂ

Tradiția creatoare

Spațiul creației muzicale contemporane românești a cunoscut în ultimele decenii preocupări în centrul cărora au înmugurit nu numai idei compozitice ci și teoretice. Cele din urmă, prin însușirea originală, au îmbogățit creator și benefic muzicologia. Interesante sinteze au semnat Pascal Bentoiu, relevante sînt „Gîndirea muzicală” și „Capodopere enesciene”, Wilhelm Berger, care a conceput „Estetica sonatei moderne”, Theodor Gri-goriu, Doru Popovici și alții.

Un cunoscut compozitor și muzicolog își trăda, cu ani buni în urmă, în cadrul unor volume colective — „Prospecțiuni estetice” și „Studii de muzicologie” —, preocupările de a configura o viziune originală într-un domeniu mai puțin frecventat al muzicologiei: estetica muzicală. Acele determinări stau cu siguranță, la baza cărții „Sinteze estetice” apărută, sub semnătura muzicologului Vasile Donose la Editura Muzicală. Autorul cunoscut prin polivalența sa și-a propus în acest volum, să comunice, în primul rînd, dacă nu o viziune, în în-tregime ei originală — lucru de altfel imposibil de făcut, în spațiul tipografic ce nu cuprinde nici două sute de pagini —, tendințele identificate, printr-un studiu sistematic, dublate de o solidă cultură muzicală, ce se află la baza unor interpre-tări novatoare.

Vasile Donose nu procedează în această carte la o sistematizare, după tipicul clasic, a ideilor relevante. El este preocupat de fenomenele de interfe-rență existente în structurile creatoare ale muzicii contemporane. Avem în față un volum de conexiuni estetice. Ele sînt structurate simetric. Trei capitole prezintă elemente de pregnantă originalitate și modernitate ale gîndirii compozitice și muzicologice românești, legate de vocația modernității și universalității. În ele sînt expuse raportul dintre național și universal, relații care au potențat gîndirea estetică și compozitivă din prima parte a secolului XX, perioadă dominată de trei mari momente, ce au în centrul lor figurile muzicienilor George Enescu, Dimitrie Cuclin, George Breazul. La nivelul sintezei, ne sînt relevante noi aspecte estetice dublate de aprecieri afective, ale creației acestor artiști români. Un alt filon conceptual, cel al locului muzicii românești în contextul valorilor compozitice și estetice ale acestui secol, este bine valorificat prin individualizarea multor idei specifice muzicii autohtone. Este de reținut, pentru fundamentarea și importanța ei, cea a optimismului creator ce-și are puternice rădăcini înfipte în certitudinile tradiției istorice.

Echilibrate, dense, dublate de aceeași rigurozitate științifică, se prezintă capitolele ce conțin estimări estetice referitoare la cultura muzicală a secolului XX. Într-o veritabilă enciclopedie de buzunar avem concentrate principalele etape ale evoluției muzicii, de la impresionism la tehnica formelor de undă. Perimetrul în care înțelăm prețioase conexiuni estetice referitoare la creațiile unor Schönberg, Berg, Weber, Debussy, Adorno, Cage, Xenakis, Markov, Prokofiev, Stravinski, Enescu.

Vasile Donose acordă o atenție aparte în volumul „Sinteze estetice”, evoluției limbajului muzical. El analizează, cu finețe, noile mutații apărute în raporturile dintre conținut și formă, implicațiile limbajului și structurii în viziunea compozitivă și estetică a contemporaneității. Ideile din ultimele două capitole ale cărții, care sugerează o incitantă dezbateră estetică dominată de aprecierea autorului, conform căreia muzica este mai mult decît un limbaj, e o structură cu forme interioare, afective proprii, vor sta, probabil, la baza unei viitoare cărți de estetică a muzicii.

MARIAN CONSTANTINESCU

MUZICĂ

Două concerte la Ateneu

Podiumul Ateneului Român are, desigur, un prestigiu aparte, făurit de-a lungul unui veac de existență și mereu întinerit prin noi și noi valori ale artei muzicale naționale și universale ce i-au pășit pragul an de an. O veritabilă infuzie de tinerețe trebuie considerată și prezența sub cupola acestui focar de cultură românească a două concerte dedicate tinerilor soliști laureați ai unor concursuri naționale și internaționale, nume temeinic angajare pe traiectoria afirmării ce au evoluat, recent, în compania Orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu” din București.

Despre primul program — avîndu-l la pupitrul dirijoral pe Mircea Cristescu — s-ar putea spune că a stat sub semnul sobrietății expresiei, demonstrate în coordonate stilistice distincte. Natura-lețea jocului instrumental al lui Cristian Vlad s-a detașat din nou din simplitatea, echilibrul și culoarea răchetei Concertului nr. 1 pentru clarinet și orchestră de Karl Maria von Weber, în timp ce strictetea scriiturii de bravură, solicitînd performanțe de agilitate s-a reliefat din dialogul atent al violonistei Cristina Anghelescu și contraba-sistului Dorin Marc — protagoniști ai Marelui duo concertant de Bottesini. Sobrietatea s-a degajat și din aerele armonii impresioniste creionate în tușe calde, moi, fin nuanțate de Mariana Bildea în Introducere și Allegro pentru harpă și orchestră de Debussy; dar și din avîntul romantic stăpînit, din cantabilitatea lirismului reținut cu care Sorin Petrescu a abordat partitura solistică a Concertului pentru pian în la minor de Edward Grieg.

Intensitatea trăirii interioare a emoției artistice în rezonanță cu lumea sonoră a lucrării interpretate și-a pus amprenta asupra celei de a doua seri, bagheta dirijorală a lui Cristian Mandel imprimînd comunicării solist-ansamblu un plus de vigoare, de vervă, așa cum necesită Concertul pentru vioară și orchestră de Paul Constantinescu, în care arcușul Luminiței Burcă s-a impus din nou prin nerv și fermitate, forță și ardență a expresiei. Enescu și Verdi — două dimensiuni aparte ale literaturii vocale — au pus în lumină glasul penetrant, amplu, frumos lucrat al sopranei Irina Săndulescu Bălan, gradind cu acuitate tensiunea dramatică a ariei din opera Traviata de Verdi, con-turînd cu o fină muzicalitate portretele distincte ale celor două Cîntece pe versuri de Clement Marot de George Enescu. Larga boltire a frazei lui Florin Ionoaia a conferit eleganță și fluiditate discursului sonor solistic, învîluind în tonuri discrete vibrația expresivă a Concertului pentru oboi și orchestră în do minor de Benedetto Marcello.

Dacă transparența universului compozitiv preclasic a deschis tabloul seriei în filigranul său sonor, finalul a descătușat tumultuoasele energii ale Concertului în si bemol minor pentru pian și orchestră de Piotr Ilici Ciaikovski, într-o versiune străbătută deopotrivă de patos și sensibilitate elegiacă, semnată de pianistul Vlad Dimulescu; atît în clocotul „talazurilor” ridicate de instrumentalul protagonist, cit și în „confesiunile” melopeei interiorizate, Vlad Dimulescu a definit portretul interpretativ prin datele muzicianului ce stăpînește pianul cu claritatea gîndului propriu, conducîndu-l rostirea cu înțelegerea, cu preocuparea de a descifra sensurile profunde ale expresiei dăltuite în limbaj muzical, încercînd să-i „elibereze” energii explozive, fervoarea dinamismului alert, acea bogăție emoțională a marilor pagini concertante romantice, văzută prin prisma proprie acestui moment al devenirii sale artistice.

ANCA IOANA ANDRIESCU

PLASTICĂ

Nesățiatul carnaval

Actuala expoziție de pictură a Margaretei Sterian de la Muzeul de Artă al R.S.R. se desfășoară pe spațiul a două săli cuprinzătoare, rezervate la parter indeosebi retrospectivelor sau colectivelor ocazionale, ceea ce ne oferă o deschidere amplă și densă asupra îndelungatei activități susținută de prodigioasa artistă.

Numeroasele sale lucrări expuse acum, deși reprezintă numai perioada creatoare a ultimilor ani (1985—87), armonizează un nucleu pregnant al picturii sale, sintetizînd marile ei calități, care se vădesc a fi următoarele: eficiența maximă a petelor de culoare, ca în froiturile de laborator cu ecran electrat, concizia compozițională pe linia simplă a complementarității, anecdotică frustă, persuasiv acceptată, a unui scenariu de gen consacrat (cortegiul festiv, carnavalul, nunta, circul) precum și un nesecat lirism mafuz, care constituie atmosfera, am-niosul colorilor. Profilurile figurative vin să noteze, numai portativul unui recitativ cu caracter oniric, printr-un decorativism enumerativ, de factură infantilă.

Pictura Margaretei Sterian se impune ca un sistem particular mnemotehnic de reprezentare a unei realități subliniate, posibilă și recognoscibilă în planul generalității, fapt care îi certifică popularitatea și justifică largul interes și adeziunea afectivă a marelui public nipon. Astfel se explică și faptul că, după ce a participat remarcabil la expoziții colective de artă plastică organizate la Tokio și Roma, un mare număr de lucrări ale Margaretei Sterian (peste cincizeci) au fost achiziționate spre a fi expuse și difuzate în Japonia prin Art Center Inc. Tokio, în 1980. Prin aceeași autorizată filieră, în 1984, i se organizează o consistentă expoziție personală, asamblată cu lucrări inedite, iar în 1986, Margareta Sterian este convingător prezentă în două expoziții itinerante de pictură sud-est europeană.

Totdeodată, în antologicul album „Zirkusbilder” alcătuit de Roland Berfer și Dietmar Winkler, apărut în 1983 la Henschelverlag din Berlin, pictura tematică a Margaretei Sterian este încadrată în rîndul marilor maestri ai picturii universale. Dacă ar fi să ne referim, însă, numai la acest aspect, al repertoriului tematic, ar trebui temperat zelul unei originalități absolute pe care și-l arogă distinsa pictoriță în soltușul său Caiet de expoziție: „Pot afirma temeinic că nimeni, niciodată, nu m-a influențat în viața și opera mea, unde binele și răul au fost constrînse să se acomodeze unul cu altul, să se stringă laolaltă, să coexiste”.

Însăși opera Margaretei Sterian e martoră că originalitatea nu e contrariată de coexistență. De altfel, alături de tapiserie și pictură, este cunoscută și contribuția sa literară, atît în proză, cit și în poezie, precum și traducerea din limba engleză și literatura americană, ceea ce contrazice, cituși de puțin, aserțiunea lipsei de influențe, fie ele metaforizate prin simplitatea viziunii whitmaniene: Fire de iarbă! Ba chiar că, în spiritul acelei intuitive „simplități” am avut, cu ocazia ultimei expoziții, revelația vitală și spirituală a „naturilor moarte”, mai numeroase ca de obicei. „Florile” Margaretei Sterian aspiră la puritatea esențelor mallarmeene, sînt ideice și inmiresmate, eliminînd anecdoticul și fantazarea. Imi amintesc, cu mulți ani în urmă, o discuție din atelierul pictorului Sorin Ionescu. Acesta, pîcînd o compoziție, își folosea drept paletă un carton alăturat, care devenea mai apoi, cu puține intervenții, un panou floral. Desigur, nu atît din spirit economic, cit din tentație ludică și euforică. Margareta Sterian îi declara că nu ar putea proceda astfel, intrucît ar avea senzația că își dozează inspirația, frenînd-o. Și, într-adevăr, florile Margaretei Sterian au ceva din poezia și franchetea ikebanei, spontaneitatea gestică și grafismul încărcat de lirism, deși mentalitatea pictoriței rămîne europeană.

TUDOR GEORGE

idei

Bibliotecile scriitorilor români

Muzeul Literaturii Române adună în fagurii colecțiilor sale tot ceea ce rămîne de pe urma scriitorilor la trecerea lor în lumea umbrelor pe ideea, universal acceptată, că ceea ce face parte din universul lor material și spiritual este detaliu revelator, trăsătură din desenul personalității, expresie a eului incalfabil. Între ele, la loc de prim rang, bibliotecile care, după manuscrise, constituie tezaurul cel mai dens în semnificații spirituale caracterizante.

Precedată de o impunătoare tradiție începută pe la 1200 cu biblioteca minăstirii Igrîș (Transilvania), pe atunci filială a abăției cistercite de la Pontigny (Franța), atîngîndu-și apogeele prin secolul al XVIII-lea, cînd biblioteca Mavrocordatilor număra cam un milion de piese (inclusiv stampe, numismatică, hărți, etc.) rivalizînd cu bibliotecile regilor Franței și Angliei, bi-

bliotecile scriitorilor români au o dublă valoare și semnificație. Mai întîi strict bibliofilă, ca spectacol și istorie de carte, apoi revelatoare pentru personalitatea creatoare căreia i se constituie în portret spiritual, tablou al predilecțiilor intelectuale, relațiilor sociale și culturale, destin biografic, expresie a frămîntărilor și îndoielilor creației. Parafrazîndu-l pe Călinescu, biblioteca personală este structură epică și intelectuală, apoi prezență inefabilă a eului tutelar. Mi-ar place să insist pe această a doua latură, interpretîndu-i via librarium pe Coșbuc, Sadoveanu, Blaga, Camil Petrescu, Pompiliu Constantinescu etc. dintre marii scriitori și oameni de cultură ce alcătuiesc impresionantul corpus bibliothecarum de la Muzeul Literaturii Române. Dar spațiul este neîndurător.

Să vorbim și despre mărgă-găritarele bibliofile ale tezaurului de carte, parte achiziționate de muzeu în cei 30 de ani de existență, parte moștenire scriitoricească („Sanctuarul cărții”). Cum însă? Din motivul invocat mai sus nu putem oferi decît o vîtrînă enumerativă: Te-traevanghelul lui I. Diaconul (sec. XV—XVI) cu magnifice frontispicii, inițiale stilizate, ornamente; Cazanul lui Varlaam (Iasi, 1643); Noul Testament de la Bălgrad (1648) cu bogate adnotări marginale de epocă, Biblia de la București (1688) monument de limbă română de la a cărui editare sărbătorim anul acesta 300 de ani; Antonii Posevini Societativ Iesv, Moscova, et alia opera (conținînd scurte descrieri ale Transilvaniei și Moldovei, 1595), o Evanghelie tipărită la Snagov (1697), „Pannoplia Dogmatica” (1710); cu autograful stolnicului Constantin Cantacuzino și ex-li-

brîsul lui Șerban Cioculescu; Demetrie Cantemir Geschichte des osmanischen Reichs (Hamburg, Christian Herold, 1745). Impresionante spectacole de ornamentică, vignete, ilustrație de carte oferite Divina Comedie a lui Dante — tradusă de G. Coșbuc și comentată de Ramiro Ortiz sau Dante Alighieri, La Divina Commedia, Bergamo, Istituto Italiano D'Artigrafi-che pe care figurează dedicația „Maestrului Sadoveanu cu dragoste, admirație și devotament” 8 nov. 1941, Familia. Ceea ce scriitorii iubeau mai mult apare în siruri compacte de opere complete: Voltaire, Balzac, Sainte-Beuve, Anatole France. Prefirăm vizual ediții liliput de poezii, o parafrază germană a modelului japonez de carte de poezii, atlase geografice vechi, cărți cu autograf, legături și ferecături prețioase, cărți monumentale și cărți miniaturale, miracolul gîndirii și sensibilității alături de miracolul investiturii lor cu frumusețile artelor subalterne.

RADU BAGDASAR

Gala filmului pentru tineret

EDIȚIA A XI-A, COSTINEȘTI, 1988

Avind marea drept fundal, cea mai tinăra generație de cinești pozează pentru viitorul filmului românesc

PALMARES

— **Marele premiu:** filmului „Moromeții”, scenariul și regia Stere Gulea.
— **Premiul special al juriului:** filmului „Niște băieți grozavi”, scenariul Mihai Oprea, Aurora Icsari; regia Cornel Diaconu.
— **Premiul pentru regie (ex-aequo):** Cornel Diaconu pentru regia la filmul „Niște băieți grozavi”; Nicolae Mărgineanu pentru regia la filmul „Flăcări pe comori”.
— **Premiul pentru imagine (ex-aequo):** Cristian Comeagă pentru imaginea la filmul „Miracolul”; Marian Stanciu pentru imaginea la filmul „Rezervă la start”.
— **Premiul pentru muzică de film:** Adrian Enescu pentru muzica la filmul „Rezervă la start”.
— **Premiul pentru interpretare masculină:** Victor Rebengiuc pentru rolul Moromete din filmul „Moromeții”.
— **Premiul pentru interpretare feminină:** Luminița Gheorghiu pentru rolul Catrina din filmul „Moromeții”.
— **Premiul pentru debut (ex-aequo):** Anghel Mora pentru regia la filmul „Rezervă la start”; Dorin Doroftei pentru regia la filmul „Nelu”.
— **Juriul a acordat un premiu monezei Melania Oproiu pentru montajul la filmele „Niște băieți grozavi”**

și „Rezervă la start”.
— **Juriul a acordat o mențiune pentru interpretare actriței Emilia Popescu pentru rolul Stela din filmul „In fiecare zi mi-e dor de tine”.**
— **Juriul a acordat mențiuni copiilor Mihai Brătilă pentru rolul Nelu din filmul „Nelu” și Marius Bădea pentru rolul Nicolae din filmul „Moromeții”.**
— **Premiul pentru film de animație:** filmul „Mozaic V”, regia Lucian Profirescu și Grigore Pop.
— **Premiul pentru film documentar:** filmul „Străpungerea”, regia Alexandru Gașpar.
— **Premiul pentru cineamator (ex-aequo):** filmul „Fără aplauze” al cineclubului I.C.T.B. București, autor Ion Iordache; filmul „Nepotul Mitruță” al cineclubului Intreprinderii cinematografice Botoșani, autor Paul Zeida; filmul „Bine ați venit” al cineclubului Gaudeamus, Timișoara, autori D. Adrian, St. Mugur, T. Nistor.
— **Premiul pentru studenți ai I.A.T.C. (ex-aequo):** filmul „Concurs cu... Hamlet”, regia George Ciubotaru, imaginea Lucian Roman și Marius Costineanu; filmul „Simbătă, ora 13”, regia și imaginea Stoian Cristian.

Este de necontestat faptul că reușita celei de-a XI-a Gale a filmului pentru tineret se datorește nu numai valorii filmelor proiectate, ci și atmosferei deosebite, de lucru, schimbului benefic de idei, dezbaterilor pe marginea filmului românesc ce au făcut parte integrantă din acest eveniment cultural remarcabil. Se poate spune că recenta ediție a Galei filmului pentru tineret de la Costinești, desfășurată în perioada 28 iulie — 6 august a adus toate argumentele unei cinematografii mature, perfect conștientă de posibilitățile sale, capabilă a-și asuma sarcini și feluri artistice de prim ordin. Desigur, argumentele „vedetă” ale Galei rămân filmele, prezentate într-o mare varietate de genuri, de la cel documentar la cel de animație de lung-metraj.

DOCUMENTARELE — DE LA ISTORIE LA PREZENTUL CLOCOTITOR

Au fost prezente în Gală un număr de șapte documentare, toate purtând în ele și transmitând prin ele vibrația adresată unor sentimente adânci. Printre cele mai frumoase se înscrie, desigur, cel realizat de Pompiliu Gâlmeanu — **Locuri de epopee**. Tot cu caracter evocator a fost și documentarul **Pe Copou, la Sadoveni**. Din realitatea imediată au fost prezentate filmele **Străpungerea, Strungul de aur, Porțile**. Filme care atestă bucuria de a trăi și de a crea în acest timp strălucit al patriei de azi, felii de realitate văzută, și prin aparatul de filmat, cu dragoste și pricepere. Un statut aparte l-a avut filmul de o oră — **Dinamo 40** — dedicat aniversării Clubului sportiv „Dinamo” București, moment ce a permis o emoționantă întâlnire cu campioni de ieri și de azi ai mișcării noastre sportive.

IDEI FILMATE LA I.A.T.C.

În general, filmele de institut au fost, ca de obicei, cel puțin interesante ideatic. Ca operă dintii ele emoționează și prin ingeniozitatea cu care studenții-regizori și studenții-actori încearcă să facă uitate modelele. E și un dram de candoare aici, și, firește, un oarece teribilism studențesc care, pentru început, par a fi, totuși, bune îndemnuri spre exercițiu și învățatură. Câți exerciții cinematografice sînt „crochiurile” cinematografice **Fascinație** de Dan Alexandru, **Play-back** de Alexandru Spătaru, **Simbătă, ora 13** de Cristian Stoian, **Concurs cu... Hamlet** de George Ciubotaru, **Cum, nu m-ați văzut?** de Olivia Șireanu. Un statut aparte l-a avut **Repetiție generală** de Doina Iacob, un documentar de istorie implinit în toate datele sale, de la structurarea scenariului, pînă la filmările contre-jour atât de eficiente în peliculă alb-negru.

LUMEA DESENULUI COLORAT

O bucurie a ochiului și un excelent exercițiu al privirii (și al intelectului!) au fost desenele animate care au constituit „crema” în sandwich-ul fiecărei serii de proiectie. **Mozaic V, Uliul Cotcodac, Tortul cu buluc, Pădurea cîntă, Nunta Zamferei, Cadoul neașteptat** au colorat tot atâtea seri, spre încintarea copiilor mari și mici, a tuturor. Deosebit de bine realizat artistic a fost filmul cu tentă didactică **Pădurea cîntă** de Zeno Bogdănescu și Radu Igașzág. Momente cu totul deosebite, demonstrînd virtuțile și capacitatea de a imagina prin desen a animatorilor noștri au fost proiectiile filmelor de animație de lung-metraj **Uimitoarele aventuri ale mușchetarilor** de Victor Antonescu și **Novăceștii** de Constantin Păun pre-

cum și pilulele satirice realizate de Lucian Profirescu.

LUNG-METRAJELE — CREAȚII CUPRINZĂTOARE, DISTINCTE

Trei au fost direcțiile coordonatoare ale „evoluției” lung-metrajelor: 1. — premierele absolute ale filmelor **Nelu** și **Rezervă la start**, care au constituit, totodată, două remarcabile debuturi regizorale în lung-metraj. 2. — ecranizări ale capodoperelor literare — ilustrate în mod cu totul excepțional de **Moromeții** lui Stere Gulea. 3. — filme puternic ancorate în contemporaneitate ogîndind aspecte ale noii revoluții agrare — **Niște băieți grozavi** și **Miracolul**, precum și probleme ale tineretului — cu accentuat mesaj educativ — **Extemporal la dirigenție** și **Vulcanul stîns**.

Așa cum se exprima Ecaterina Oproiu, această Gală a prilejuit o adevărată întrecere, un contact viu cu marea publică, o retrospectivă, în afara căreia nu poți vorbi de perspectivă. „Cit talent — atîta școală de film. Cită seriozitate — atîta autoritate. Ce-i aici la Costinești nu există la nici un concurs din lume, nici la Cannes, nici la Los Angeles. Nicăieri. Costinești înseamnă ceva unic” — conchidea distinsa noastră specialistă în filme.

REGIZORI, ACTORI, OPERATORI, PRODUCĂTORI — ADICĂ CINEAȘTI

Gala a reunit zeci și zeci de personalități ale filmului românesc. Au fost prezenți regizorii de film: Stere Gulea, Tudor Mărășcu, George Cornea, Nicolae Corjos, Anghel Mora, Cornel Diaconu, Nicolae Mărgineanu, Malvina Urșianu (în jurul), Gheorghe Vitanidis, Dorin Mircea Doroftei. Bineînțeles, aceștia au fost însoțiți de mare

parte dintre membrii echipelor cu care au realizat filmele din Gală. Dintre actorii afirmați, au fost prezenți în Gală: Victor Rebengiuc, Adrian Pinte, Coalea Răutu, Rodica Mandache, Anda Onesa, George Mihăiță, Claudiu Bleont, Ion Caramitru, Adela Mărculescu (în jurul), Alexandru Repan, Teodora Mares, Oana Sirbu, Bogdan Stanoevici etc., etc. A avut personalitate (deocamdată colectivă!) în Gală, nouă promoție de actori de la I.A.T.C., promoție ce cuprinde actori tineri care deja joacă în filme. Să menționăm dintre aceștia (unii încă studenți!) pe cei care și prin această Gală au dat individualitate, un plus de contur personalității lor artistice: Emilia Popescu (deja o excelentă actriță de revistă), Mihai Constantin (cel mai bun, după părerea noastră, din „Extemporal la dirigenție”), Anca Dincă, Sandu Mihai Grui, George Alexandru, Manuela Hărăbor ș.a. Dintre operatori: Nicolae Girardi, Vlad Păunescu, Cristian Comeagă, Marian Stanciu, Vivi Drăgan Vasile. Alături de aceștia au fost prezenți regizori de animație, desenatori, producători-delegați, realizatori și gospodari ai filmului românesc din studiourile de la Buftea. N-au lipsit nici scenariștii (George Șovu, Anghel Mora) precum și criticii și teoreticienii artei filmului: Ileana Berlogea (în jurul), Ecaterina Oproiu (în jurul), Călin Căliman, Ileana Dănălache, Nicolae Ulieriu. Și lista nu se oprește aici, ceea ce dovedește că filmul românesc interesează cercuri foarte largi, iar dragostea pentru el e mare...

PUBLICAȚIA GALEI

Concurs care se respectă, organizat foarte bine, pînă în cel mai mic amănunt, de C.C. al U.T.C., Consiliul Culturii și E-

ducației Socialiste și Centrala Româniatim, Gala filmului pentru tineret și-a avut și în acest an propria publicație, **Con-Secvența** aflată în al optulea an de apariție. Prezență vie, prezentă incitantă în viața Galei, „Con-Secvența” (redactată de un colectiv de redactori și colaboratori ai ziarului „Știința tineretului”) a constituit pentru atmosfera concurs, pentru dezbateri, pentru schimb de idei despre film, un adevărat ferment al opiniei angajate, constructive.

CINEAMATORII

Și în acest an, în umbra marilor producții, eclipsată de marile nume, cineamatorii au avut cuvîntul lor de spus care a însemnat originalitate, propensiune pentru a căuta în real secvența cinematografică revelatoare. Păcat numai că, datorită programării proiectiei filmelor lor, spectatorii care le-au văzut au fost puțini. Cineamatorii s-au prezentat cu 15 filme aparținînd unor cinecluburi din București, Timișoara, Botoșani, Tirgu-Mureș, Hunedoara, Ploiești...

CITEVA CONCLUZII

A fost, deci, o sărbătoare a filmului românesc ce a evidențiat noi valori și noi direcții artistice. A fost un maraton filmic din care toți, inclusiv spectatorii, au avut de învățat multe. A fost un prilej pentru un activ și necesar schimb de idei benefice pentru filmul românesc. S-a putut constata faptul că filmul românesc este o industrie și o artă ce ne exprimă pe noi toți din ce în ce mai pertinent, făcînd parte integrantă din spiritualitatea noastră.

Pagină realizată de EUGEN MIHĂESCU GEORGE SCHINTEIE

Mereu în discuție — scenariul

Una din problemele mult discutate la Costinești și care rămîne în continuare în atenția specialiștilor și nu numai a lor este scenariul. El constituie, așa cum se exprima Nicolae Girardi, baza unui film și tocmai aici sîntem deficienți. Ar trebui cooperați scriitorii serioși și care să dea scenariu valoroase.

Dumitru Fernoagă, directorul Casei de filme nr. 5, al cărui punct de vedere este „optăm cu bună știință pentru filmul de tineret”, își manifesta dorința unor întâlniri cu scenariști care să aducă filmului românesc teme, idei, sugestii și mai ales, fapte de viață care să se ridice din cotidian la artă. „Cea mai grea muncă pentru o casă de filme este aceea de a găsi scenariu ce să reflecte viața în tot dinamismul ei, problematica multiplă a contemporaneității”.

Scenaristul George Șovu împărtășea opinia sa: cred în acest punct de pornire pentru film — scenariul.

Cu toate acestea, în gală și-au făcut loc filme avînd la bază scenarii subțiri, neverosimile, facile, cu multiple clișee, filmele realizate pe astfel de scenarii rămînd la stadiul de aducere în cadru a unei realități netransfigurată, făcînd să scadă considerabil valoarea artistică a filmelor (**Extemporal la dirigenție, Vulcanul stîns** și, în parte, **Niște băieți grozavi**).

A fost, de asemenea, sesizată lipsa unor scenarii cu subiecte inspirate din atît de zbuciumată noastră istorie.

Scenariul — o problemă spinoasă, ce rămîne în sarcina tuturor factorilor de răspundere din lumea filmului.

Starea filmului de actualitate

„Cred că este falsă categoria de film de actualitate. Filmul nostru ar trebui să se numească film contemporan. Există și filme de actualitate slujind un moment. Un fel de actualități”. (GHEORGHE VITANIDIS).

„Filmul cu subiect de actualitate este încă palid și aici trebuie să se dea marea bătaie. Sîntem o societate care a făcut o mare revoluție. Ar trebui să atacăm pe trei fronturi simultan: trecutul îndepărtat, trecutul apropiat și prezentul”. (MALVINA URȘIANU).

„Filmul de actualitate necesită eliminarea, ocolirea locurilor comune care pîndesc la tot pasul. Mergi pe muchie de cuțit în această chestiune”. (CORNEL DIACONU).

Opinii de spectator

Gheorghe Bănică, asistent univ. la I.S. Pitești:

Este un moment de virf pentru filmul românesc, ajuns la maturitate. Avem cinești extraordinari. Se remarcă impunerea unei generații de regizori tineri, curajoși, dornici de a depăși unele canoane cinematografice prea des utilizate.

Marian Rădulescu, absolvent de liceu:

Există un public care să poată recepta mesajul filmului românesc

cu emoție, pentru că există creatori exigenți cu sine, operatori capabili să înțeleagă exact intențiile regizorale, compozitori care cred cu tărie în muzica de film ca o componentă sinequa-non a succesului filmului, actori care să formeze în orice condiții o echipă. Se poate vorbi de un înalt profesionalism în filmul românesc.

Sorin Constantin, student, Iași:

„Nelu” a fost cel mai bun film din Gală.

Geta Paraschiv, profesoară:

Filmul „Nelu” își apără șfiala față de „Moromeții”.

Claudiu Cruceanu, student:

Vizionînd „Rezervă la start”, am putut să văd ce înseamnă, într-adevăr, efortul unui sportiv de performanță.

RESPONSABILITATEA FAȚĂ DE EMINESCU

Personalitate de geniu a culturii române, Mihai Eminescu a fost nu numai un excepțional poet, ci și publicist, prozator, economist, sociolog și filozof. Stau mărturie în favoarea acestei afirmații numeroasele articole publicate în presa vremii de „cel mai de seamă om al spiritului național românesc”. Mai puțin atenție s-a acordat de către exegeți, până acum, activității de cronicar dramatic a lui Mihai Eminescu. Lucru cu atât mai puțin justificat cu cât Eminescu și-a început cariera artistică în teatru. La vârsta de 17 ani, Mihai Eminescu se afla în trupa lui Iorgu Caragiale, ca actor, suflor și copietor de roluri, iar în anii 1868-1869 era cu trupa lui Mihail Pascaley fie în turneu, fie ca angajat suflor al Teatrului Național din București. El împărțea cu actorii „Companiei dramatice române” triumful obținut printre românii din centrele culturale Brașov, Sibiu, Lugoj, Timișoara, Arad și Oravița.

Scriitor politic în sensul cel mai bun al cuvintului, Eminescu a fost interesat de toate problemele culturale ale neamului său, pe care le-a abordat cu talent și incisivitate în activitatea sa gazetărească. Printre problemele culturale de maximă importanță care l-au preocupat pe Eminescu a fost și problema teatrului, a rolului său în formarea și îndreptarea morală a poporului. Alături de V. Alecsandri, Mihai Eminescu a fost un susținător înflăcărat al cauzei teatrului și dramaturgiei românești (de altfel în opera marului poet găsim și câteva încercări dramatice: **Bogdan Vodă**, **Mira**, **Muresanu** etc.). Articolele și „notițele literare”, ca și cronicile dramatice semnate de Mihai Eminescu în presa vremii demonstrează din partea sa o concepție profund progresistă (și, iată, profund actuală!) privind alcătuirea repertoriului Teatrului Național. El susținea promovarea unor piese din dramaturgia națională și universală de calitate, cu o înaltă valoare politică, educativă și artistică, și sublinia datoria celor care răspund de destinele teatrului românesc de a nu uita nici o clipă că teatrul este de fapt o înaltă școală, că arta scenică este deopotrivă un act etic și unul estetic.

Eminescu, cu toată firea lui ascetică, frecvența asiduu teatrele. Isi bătea capul cum s-ar putea inventa haine și încălțăminte care să nu se mai strice („Noi suntem robii trupului. Ce n-am putea face de n-ar cere trupul haine și gura de mincare”, spunea poetul) iar în acest timp căuta să-și delecteze spiritul cu piesele timpului. A se „delecta” e un fel de a spune, pentru că teatrul românesc de la 1870 era încă la începuturi, iar spiritul viu al lui Eminescu era extrem de exigent. Indiferent de aspectul abordat — de pildă, influența franceză nu întotdeauna fericită asupra teatrului românesc, intonația pe scenă, limba traducerilor dramatice, pronunția falsă a actorilor români, psihologia succesului („actorii serioși și actorii setosi de aplauze”), problemele repertoriului sau raportul dintre comedia franceză și comedia rusă — pe scenele noastre, Eminescu a vădit, în judecarea mișcării teatrale românești, o fervoare și o virulență neierțătoare.

În afara unui studiu publicat în „Familia”, despre teatrul românesc și repertoriul lui, Eminescu și-a înfățișat ideile sale cele mai sănătoase cu privire la elementele literaturii dramatice naționale în special în revista „Curierul de Iași”, al cărui redactor șef, administrator, corector și unic reporter era. (Revista era organ al Tribunalului din Iași și, în afara articolelor oficiale, cuprindea informații din domenii diverse, ceea ce i-a dat prilejul lui Mihai Eminescu să-și manifeste nestingherit talentul publicistic). Articolele sale critice, de-o cuprindere și profunzime extraordinară pentru vârsta sa de atunci (avea în jur de 25 de ani) dovedesc și ele cât de consecvent evoluaseră concepțiile poetului pe calea crizei unei arte naționale autentice. Eminescu și-a manifestat dezacordul pentru piesele ușoare, frivole, imorale care suprasaturau repertoriile acelor ani și s-a militat pentru alcătuirea unui repertoriu ales cu grijă și care să cuprindă atât piese originale de valoare, cât și traduceri ingri-

punsul său e totuși „da”. Argumentele acestuia „da” se bazează în primul rând pe reșitele din domeniul comediei: „Comedia ar putea să aibă la români un viitor foarte însemnat din cauza voiosiei cu care se joacă, mai ales când piesa se petrece în cercuri sociale binecunoscute de actori”; dintre piesele de acest gen, Eminescu remarcă în primul rând „Revizorul” lui Gogol și piesele mai ușoare ale lui Moliere, în bunele traduceri vechi editate de societatea filarmonică din București și care „deja au pus începutul unui repertoriu comic statonnic”.

În judecarea mișcării teatrale românești, Eminescu vădește preferință pentru operele clasice; el manifestă o clară aversiune față de piesele ușoare, mărturisind că, la prima vedere, i se pare dificil să-și formuleze opinia asupra „dramelor de serie”, care formau de fapt repertoriul de bază al teatrelor noastre de atunci, piese de cele mai multe ori de o calitate îndoielnică și prin care aceste instituții își asigurau existența. Părerile

aer mai curat, la măsura mai dreaptă, la caractere adevărate, c-un cuvint, un repertoriu care să prefacă temnița și spitalul în teatru”.

Jocul actorilor e urmărit cu aceeași atenție și grijă: Eminescu combate influența franceză asupra pronunției și a intonației pe scenă, alergarea actorilor după lauri ieftini, superficialitatea modului în care își îndeplinesc îndatoririle profesionale slujitorii Thaliei: „Ne bucurăm mult văzând la tineii actori un început de emancipare de nefasta influență franceză cu toate ideile ei pe dos despre clasicism, cu mișcarea ei pe catalici, cu vorba afectată și pronunția falsă, nazală, aproape cîntată. Acești tineri actori vorbesc natural, iar această pronunție firească și îmbărbătată a limbii românești ni se pare un succes foarte însemnat”.

Exigentul critic dramatic este înțelegător atunci când judecă, luind în considerare condițiile obiective, condiția actorului român la 1877: „Ce soartă îl așteaptă pe actorul cel mai bun chiar? Este vreun teatru național c-o existență asigurată, care să-și urmeze calea c-un repertoriu ales, neatrind de publicul mare? Este vr-un repertoriu în care fiecare figură să fie eternă, încât actorul să-și poată însuși capitalul de roluri potrivit cu talentul său, singura avere pe care un talent și-o poate câștiga? Nu”. Iată de ce succesul mediocrității este foarte ușor, iar talentele adevărate nu au un sprijin consecvent, într-o țară în care starea culturii produce „laude ieftine” sau „batjocura jurnalelor” și gusturi schimbătoare din partea publicului.

Ar fi simplist să credem că Eminescu s-a rezumat doar la o critică „de dragul criticii”, e drept sarcastică a stărilor de lucruri din teatrul românesc; el propunea și soluții, unele dintre ele pertinente; „Numai rămîind mulți ani aceeași trupă, numai prefăcîndu-se trupele ambulante într-o companie statonnică a teatrului orășenesc, se vor forma cu vremea atât un repertoriu, cât și o companie aleasă”. Mijloacele prin care se poate atinge acest deziderat nu sînt, desigur, simple și ele trebuie să se îndepărteze de „sarlatanismul intelectual, de suficiența și corupția centrului politic al țării”, și să se preocupe de crearea unei atmosfere artistice liniștite, „unde oamnenii de orice opinie să poată privi c-un egal interes zugrăvirea părții eterne din om”.

Eminescu era optimist în privința viitorului teatrului românesc și credea în puterea culturii noastre de a depăși lacunele sale temporare. Pentru Eminescu, teatrul era un institut de cultură sufletească, o privire asupra lumii care îmbogățește viața spirituală a omului: „Căci arta este senină și veșnică. Dramele lui Shakespeare și comedile lui Moliere se vor putea reprezenta și peste mii de ani și vor fi ascultate cu același viu interes, căci pasiunile omenesti vor rămîne în veșnică aceeași. Dar a pune pe scenă împrejurări și oameni care azi sînt pentru a nu mai fi mine, înseamnă a da unui institut de cultură sufletească, caracterul frivol al unui café-chantant”.

FLORIAN POPA MICȘAN

Teatrul național — „Zugrăvirea părții eterne din om”

jite, din Shakespeare, Moliere, Gogol, Goethe: „Teatrului românesc îi trebuie un capital de piese bune, actorilor un capital de roluri potrivite cu talentul și fizicul lor. Din mijlocul nestatorniciei gustului public și al serilor sacrificate petrecerii ușoare și casei, trebuie să se ridice partea statonnică a instituției, un mic repertoriu ales, dat din cînd în cînd, care să formeze miezul vieții adevărat artistice și începutul unui teatru național, vrednic de un asemenea nume”.

Eminescu făcea aprecierea că în acea epocă „neîncrezătoare și sceptică”, raul de căpetenie era lipsa de stabilitate și de consecvență a celor care răspundeau de viața teatrului: „În toate ramurile activității publice n-a fost și multă vreme încă nu va fi stabilitate. Precum în viața statului fiecare urmaș strică jucăriile pe care și le făcuse predecesorul său, tot așa în teatru vedem succedîndu-se direcții cu totul deosebite. Într-un an vedem tendințe mai curate, într-altul ne trezim din nou cu Offenbachia, iar o parte din public, aceea căreia-i mai place un repertoriu ce nu-i dă nici de gîndit nici de simțit, incurajează adesea piese la care un tată de familie nu-și duce bucurii nici nevasta, nici copiii”.

Intrebarea pe care și-o pune Eminescu în articolul său („Revista Teatrală”, **Curierul de Iași** nr. 31 din 20 martie 1877) este dacă teatrul românesc are destulă putere de viață ca să se cristalizeze în mijlocul nestatorniciei împrejurărilor neprielnice. Cu toate reținerile provocate de fizionomia precară din punct de vedere intelectual a României acelor ani, răs-

lui Eminescu sînt drastice: „Altfel acestuia (dramele de serie — n.n.) ne-au lăsat în deplină apatie și nici una nu ne-a inspirat interes pînă la sfîrșit. Ele toate nu sînt cu mult mai mult decît figurile pe care le formează un caleidoscop. Fabula piesei o formează o crimă monstruoasă, personajele sînt unele și aceleași și seamănă între ele ca figurile dintr-un joc de cărți. Rețeta pentru comiterea unei asemenea piese e foarte ușoară: ieși o ingenuitate, un tată nobil, o mamă iubită, un amant frumos, un intrigant cu pălăria mare și cu ochii boldiți, un pașar cu apă în care se toarnă sare, un punnar, le amesteci toate bine, le dai cinci cloce, ca să iasă cinci acte și în sfîrșit te duci acasă, mulțumînd domnului că toate relele din lume sînt trecătoare. Două dame, un fante de cupă, doi riși și citeva articole din codul penal formează tot calabalicul intelectual al dramelor de senzație”.

Consecințele acceptării unor astfel de piese sînt suportate atât de public, ale cărui gusturi sînt pervertite, cât mai ales de către actori, care de multe ori traversează o dureroasă descalificare: „Dar fiindcă mare parte din public — din cel ce se crede cult chiar — are nevoie de asemenea drame, în care după un distih clasic «virtutea se așează la masă, după ce vi-ciului i s-a apucat», de aceea acest soi de repertoriu necesar din cauze reale e un adevărat pericol pentru inima și creierii actorului, un pericol ce nu se poate neutraliza decît printr-un repertoriu [...] care să-i readucă pe nefericitii martiri, torturați în piesele de bulevard, într-un

CE MAI SCRIB REVISTELE?

Satul românesc, astăzi

A apărut, de curînd, nr. 10, pe iulie, al revistei **Tineretul noii revoluții agrare**, editată de C.C. al U.T.C. Este de remarcă consecvența cu care colectivul redacțional (coordonarea: Ștefan Dorgoșan și Constantin Mezdrea; prezentarea grafică: Victor Ciobanu; fotografii: Valeriu Tanasof și Emil Plecan) urmărește punerea în lumină a două constante tematice — profunde transformări sociale și economice care au conferit chip nou satului românesc de astăzi și, într-o legătură organică, aspectele care marchează perenitatea spiritualității noastre naționale. La rubrica **Impliniri ale construcției socialiste**, aflăm articolul „Agricultura românească pe coordonatele unor profunde transformări revoluționare”. Demne de interes sînt eseurile „Oamenii pămîntului”, „Autoritatea țăranelor”, „Perenitate”, ca și grupajul de însemnări reportericești „Satul românesc — vatră veșnic vie de muncă și creație” care revelează trei ipostaze ale matricei noastre de civilizație: satul de cîmpie, satul de deal și satul de munte. O binevenită dovadă că revista ambiționează să realizeze un dialog cu valențe formative cu tinerii cititori este pagina care găzduiește ancheta de opinie intitulată „Valori ale satului pentru tîna generație”. Ceea ce caracterizează **Tineretul noii revoluții agrare** este publicistica vie, de bună calitate, iar acest lucru se datorea-

ză, fără îndoială, colaboratorilor (mulți dintre ei sînt „nume” cunoscute în presa românească) care au format, de la număr la număr, o echipă unitară. (N.P.).

Mărturiile și interpretarea

Așa cum ne-a obișnuit încă de la apariția sa, **Manuscriptum** oferă cititorilor mărturii prețioase (dintre care multe inedite!) din devenirea istorică a literaturii române. Este de ajuns să amintim numai acest simplu fapt și am subliniat, deja, o contribuție de primă importanță la edificarea noastră culturală. Ne simțim obligați, însă, să remarcăm și o altă caracteristică: întotdeauna mărturiile despre trecutul literar mai mult sau mai puțin îndepărtat sînt însoțite de comentarii docte, deci de interpretarea fertilă în a decela atît constantele structurii de adin-cime a textelor (legătura cu timpul „de atunci” al creației), cît și unele sensuri majore pe care doar „privirea dinspre prezent” le poate evidenția. În nr. 2/1988 al revistei aflăm rubricile cunoscute, dar și altele noi. Cîteva „precizări documentare” despre ultima strofă a postumei eminesciene **E împărțită omenirea** sînt semnate de Oana Busuioceanu. Tot cu referire la spiritualitatea eminesciană, rubrica **Pagini germane** prezintă conștient pe care M. Eminescu l-a făcut după lucrarea „Despre psihologia popoarelor”, conștient ce alături extrasele din textul german și

intervențiile poetului (trășețirea și cuvîntul înainte aparțin lui D. Vatamaniuc, iar traducerea lui G. Pinteș). Sub genericul **Poezie-proză-teatru**, sînt publicate fragmente literare de Nicolae Labiș, Zaharia Stancu și D. Popovici. La rubrica **Grădina lui Akademos**, este reprodus simpozionul „G. Călinescu în actualitate” (ținut în ziua de 22 octombrie 1986, la Muzeul Literaturii Române), la care au participat Dumitru Micu, Cornelia Ștefănescu, Geo Șerban, Paul Cornea și regretatul critic și istoric literar Nicolae Ciobanu. Un interesant grupaj de articole este intitulat **Pasiunea esului**. Intilnim texte ale lui Tudor Vianu („Edmund Burke și epoca sa” — cuvînt înainte de Nicolae Scurtu), Pompiliu Constantinescu („Criticul ideal” — prefață de Ecaterina Vaum), Dan Botta („Argument pentru traducerea Troienelor lui Euripide” — transcriere și comentariu de Claudia Dimiu), Oscar Walter Cisek (conferința „La moartea lui Rainer Maria Rilke” — prezentarea de Simona Cioculescu), A.E. Baconski (studiu „Un decadent latin al Americii”, și „Două motive ale fantasticului medieval” — introducerea de Mircea Martin), Mihai Gafița („Prefață la Jurnalul lui Liviu Rebreanu” — cuvînt înainte de Gabriel Gafița). Mai amintim, din sumarul bogat, versiunea originară a esului „Pămîntul” de Mircea Eliade, introdus în **Tratatul de istorie a religiilor**, prezentarea fragmentului aparținînd lui Mircea Handoca. (G.R.).

„Familia”

Un sumar dens, de substanțialitate culturală certă, ne oferă **Familia** nr. 7, pe luna iulie. Revista orădeană continuă pu-

blicarea amplului eseu „Metafora jocului” de Mircea Malița. În al treilea episod al său, dezvoltarea aceasta asupra jocului ca metaforă și model pledează pentru validarea unei teorii științifice (a matematicianului John Neumann — opusă viziunii lui Huizinga din **Homo ludens**) care relevă raționalitatea și funcționalitatea jocului, înțeles ca un act de cunoaștere umană. Este continuată, de asemenea, publicarea romanului cinematografic „Dreptatea” de Titus Popovici, proză care incită la meditație asupra raportului dintre destinul individual și mersul istoriei. Sub genericul **Centenar Ungaretti**, Ștefan Augustin Doinaș schițează un portret al poetului italian și semnează tălmăcirea unui grupaj de versuri. În paginile revistei mai aflăm poeme de Cezar Baltag, Victoria Milescu, Ion Toșoșaru, Sergiu Vaida. Cronicile literare aparțin lui Radu Enescu (despre „Mnima moralia” de Andrei Pleșu), Radu G. Teșosu (despre „Viața, viața” de Ion Horea), George Griguru (cu pertinente observații la „Clasici și moderni” de Mihai Drăgan), Virgil Podoabă (despre „Compu-nere cu paralele inegale” de George Crăciun, și, mai ales, nuanțînd cu exactitate receptarea literaturii textualiste). Alte comentarii exegetice semnează Radu Călin Cristea, Marin Marian, Marius Lăzăr, Ștefan Borbely și Traian Ștef. Ni se pare că **Familia** optează, cu folos pînă în prezent, pentru acordarea unui generos spațiu publicistic în special opiniilor despre literatură. (S.U.).

Cercetări literare

De curînd a apărut în Capitală, cel de-al treilea **Buletin de informare și documentare**

științifică. Articole de limbă și literatură, strategii și proiecte didactice, atent gîndit și temeinic elaborat, sub patronajul Societății de Științe Filologice din Republica Socialistă România — Filiala București. Este structurat în patru părți: **Limbă și stil**, **Istorie literară**, **Interpretări de texte**, **Strategii didactice și Proiecte didactice**. Se rețin, prin corectitudinea lor, intervențiile universitarilor Ion Diaconescu, Gheorghe Pop, Elena Berea Găgeanu, Alec Hanță, Aurel Petrescu și Alexandru Melian. De cel mai acut interes ni se par a fi microstudiile ce aparțin lui Marin Iancu, tînar și foarte dotat cercetător literar, Constantin M. Popa, Adriana Iliescu, cercetătoare avizată a unor curente și reviste literare românești, Petre Milu, Sofia Dobra, Raluca Herăscu, Mariana Petrescu, Natalia Budescu, Silvia Nuță și George Ioniță. Vasile Alecsandri, Eminescu, Creangă și Caragiale, Argezei, Blaga, Sadoveanu, Călinescu și Camil Petrescu sînt supuși unor pertinente analize literare în care se fac simțite ecourile unor lecturi din teoreticienii literari cei mai recenți. O contribuție teoretică **Rolul tezelor școlare în sistemul de evaluare a cunoștințelor și deprinderilor elevilor**, datorat prof. dr. Constantin Bărboi, surprinde unul din momentele esențiale ale procesului de învățămînt. Disocierile întreprinse cu finețe demonstrează, în chip elocvent, probitatea profesională și științifică a Constanței Bărboi. Menționabile sînt și alte contribuții. Se cuvine să remarcăm eforturile istoricului literar Ion Hangiu, precum și ale Maricăi Anghelescu prin a căror osîrdie posedăm acest valoros îndrumar. (N. Scurtu).

Metropola din Pampas

Bienvenidos in Nuestr-a Senora de los Buenos Aires! Această urare ar însemna, într-o traducere exactă, „Bine ați venit la Sfânta Fecioară a vinturilor bune!”. Dar din vechea denumire, dată de cel care a pus piatra de început la temelie orașului, navigatorul spaniol Pedro de Mendoza, în 1536, după numele împrumutat de la o biserică din Sevilla, închinată Fecioarei, „ocratitoarea navigatorilor cu pinze”, n-a mai rămas decât...

Metropola argentiniană — care este, de fapt, cel mai mare oraș din America de Sud și cel mai mare oraș de limbă spaniolă din lume — fascinează prin originalitate și inedit. Este un oraș cu perpetue surprize, cu tot felul de capcane și descoperiri, cu o viață citadină ce-i conferă trăsături distincte și personalitate. Așezat la estuarul sistemului fluvial Rio de la Plata (Riul de Argint) — Parana, cu o lungime de 4700 km, al doilea ca mărime în continentul sud-american, după Amazon, orașul-portal la Atlantic devine un punct crucial pentru comerțul lumii. Estuarul, a cărui lățime maximă ajunge până la 200 km, a impulsivitată legăturile comerciale. Buenos Aires e așezat pe malul drept,

vizavi de Montevideo, capitala Uruguay-ului, deci la o distanță minimă — aici estuarul măsoară doar 51,4 km — astfel că vapoare de pasageri, comerciale și de transport, tot felul de ambarcațiuni sint într-un permanent du-te-vino, fără contenire, zi și noapte, încit par a forma un adevărat pod de vase între cele două superbe așezări umane. Buenos Aires a cunos-

POPASURI

cut o dezvoltare accelerată: de la 1000 de locuitori, cu patru secole în urmă, la 10 milioane (zona metropolitană) în prezent. Uluitoare ascensiune pe orizontală ca și pe verticală. Impresionantă aglomerație de industrii și instituții de învățământ, de artă și cultură. Două sint elementele de bază care au determinat ascensiunea metropolei din Pampasul argentinian ce și-au pus, cu putere, amprenta pe întreaga existență a locuitorilor din nordul Patagoniei: pământul și apele.

Privit de sus, de la înălțimea zborului cu avionul, marele oraș pare un imens acoperiș deasupra cimpiei, ce împrumută culoarea ro-

șiatică a țiglei înroșită, parcă, și mai mult de soarele necruțător al sudului. Aspectul urbanistic sugerează că amenajarea spațiului construit s-a făcut după regula pătratului, avind o evidentă asemănare cu tabla de șah. Străzile sint, de fapt, niște paralele tăiate la distanțe egale, formind o sumedenie de ciudate patrule. Cind, în sfârșit, te afli pieton pe artere-

le sale, descoperi frumuseți arhitectonice nevăzute, de la clădiri în stil maur, colonial, la construcții ultramoderne, din pereți de beton, din sticlă și oțel ce sfindează, prin înălțimea lor de zeci de etaje, cerul albastru. Orașul s-a extins enorm, tentacular, s-au creat numeroase cartiere noi și suburbii: Avellaneda, Almirante Brown, Moron, San Fernando, Jan Justo, Tigre, Lomas de Zomora, Vicente Lopez etc., etc., bulevardele sint drepte, largi și lungi, pline de animație... O adevărată coloană vertebrală în spațiul citadin al megalopolisului argentinian este Avenida 9 de Julio, cea mai largă stradă din lume, 140 m, adăpostind

dedesubt un uriaș gara, inclusiv stații servise. Iar Avenida Rivadavia, este probabil cea mai lungă din lume, ea măsurind 60 km! Dar fiecare mare arteră are un specific aparte. Cale Corriente, spre exemplu, este strada teatrelor — sint 40 de teatre, între care și celebrul Teatro Colon cu scena cea mai mare din lume pentru reprezentațiile de operă, unde s-au impus cei mai celebri artiști ai lumii printre ei figurind și românii, debutul fiind cel al Ilariciei Darclé —; Corriente este strada cinematografelor — peste 200 —; pe alte artere găsim galeriile de artă — 50 la număr —, cele 55 de muzee, spațiile pentru așa-zisele cam-pusuri universitare, institute de cercetare, cele 90 de biblioteci, cele 9 academii și tot atâtea universități... Se cunoaște, argentinienii sint mari amatori de sport, în special de fotbal, capitala dispunind, ca nici o alta din lume, de 11 stadioane mari, între 100 000 și 150 000 de locuri: River Plata, Baracas, Boca Juniors...

Prin multe Buenos Aires pare un oraș european, dar prin ceea ce ține de esența și specificul său, pare atit de departe, atit de diferit.

VASILE CĂBULEA

TABELA de MARCAJ

Se-anunță multe!

O săptămână, atit ne-a mai rămas de așteptat, pin-om umbla din nou dup-un bilet în plus! Că-ncepe, începe campionatul și, de bucurie, ne-ntorcem care de pe unde-am fost sau, dacă nu ne-am dus, nu mai plecăm deloc, că dacă tot începe, cum să plecăm tocmai acum?! Se-anunță multe, care mai de care, și toată lumea-i mare pe la noi, după turnee, soare și turnee-n depărtare. Naționala, de exemplu, s-a întors biruitoare din periplul belgian, deși eu unul, să fi fost Jenei, îi încălțam pe toți în espadrile și mă-ntorceam piș-piș, pe furiașate, să nu mă afle nici un cronicar! Că 0-3-ul de la Gand e un refren care face deja inconjurul grupei noastre din preliminarii, fiind fredonat în danezi, bulgărești și grecești de cei trei cu care ne-om lupta pentru calificare. Sigur, i-am păcălit de data asta și habar n-au ce-i așteaptă, da' poate că nu strică nici ca F.R.F.-ul să studieze caialmaua la video, în plen, și să concluzioneze grabnic cine s-a întrecut cu gluma. Că, vă spuneam, se-anunță multe. Se-anunță, de exemplu, un Dinamo de nivel european, tînăr și ambițios și proaspăt, după cum au dovedit-o și turneul belgian și cel bucureștean. Ai lui Mircea joacă fotbal ca la carte, iar puștimea de ieri — am zis Lupescu, Răducioiu, Timiș, Vaiscovi — e pusă să-mbrace tricourile de campioni. Da' nici Steaua nu se lasă, chit că a pierdut în Belgia la Anderlecht. Se remarcă nou-venitul Pena, Hagi și redescoperă vocația de golgeter, iar cu Silviu Lung în poartă Puiu Iordănescu are dreptul la un somn nițel mai liniștit. Dinspre mine unul, însă, anul ăsta merg deschis pe Halagian și pe Victoria, că la un mijloc tare, cu Solomon și Coras, te poți încumeta la orice greutăți! Vă invit la o prinoare, cum că victorienii se vor ține-n coasta primilor doi favoriți, de la start și pină la sosire, în timp ce-n Cupa 3 europeană vor trece cel puțin de turul II! Pe ce mă bazez? V-am spus: pe Halagian, pe Solomon, pe Coras, pe încă anonimul Culcear, pe o echipă-ntreagă care știe dansul și care are-acum maestrul cel mai priceput să-i potrivească pașii. Inc-o săptămână și începe campionatul și-o să vedeți că se anunță multe. Giuleștiul și Regia revenind în frunte!

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

VARA de PIETER BRUEGEL CEL TINĂR, Muzeul de artă al R.S.R., Galeria Universală

Pictură executată de Pieter Bruegel cel Tinăr după o gravură a tatălui său, Pieter Bruegel cel Bătrîn. Lucrarea e de mici dimensiuni (0,425 x 0,575 m), surprinzător de mică pentru unii dintre privitorii neobișnuți cu specificul picturii flamande: narativism, o mare concentrare de detalii ce merg pină la miniatural, pe o suprafață mică, compoziții ample cu mal multe acțiuni ce se desfășoară concomitent, cu personaje numeroa-

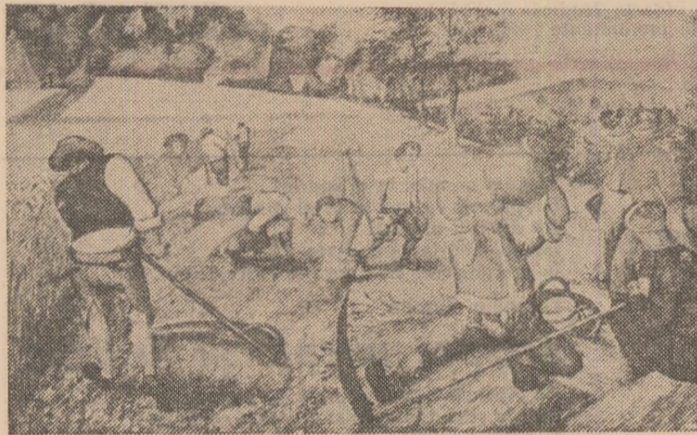
se. Executată în tehnica epocii (ulei pe lemn) capodopera care este „Vara” face parte dintr-un ciclu de compoziții al căror motiv narativ sint anotimpurile, iar „Verii”, în Galeria Universală a Muzeului de artă din București, îi face pandant, lucrarea „Iarna”.

Cu această pictură ne aflăm în epoca de glorie a picturii flamande, ilustrată de un pictor care a primit în opera sa toate influxurile Renașterii — cu lau-

da și cultul omului, al capacității lui de muncă și creație, al frumuseții naturii. Viziunea realistă, străbătută de un umor tipic flamand, robust, sănătos, în stil popular face din Pieter Bruegel cel Tinăr (1564-1638) unul dintre cei mai glorioși pictori flamanzi al cărui stil îmbină sugestia monumentalului, a spațiilor mari, panoramate cu precizia anecdotică a amănuntului dind savoarea unui stil artistic național.

„Vara” lui Bruegel ne evocă un moment din viața satului de un pitoresc peren: secerișul.

SIMONA VĂRZARU

AM TRĂIT MEREU CU TEAMA DE OGLINZI

Universitatea Indiana, aprilie 1980

ALBERTO COFFA: Tutorul cititorilor lui Borges le este cunoscut faptul că filozofii săi favoriți tind să se asocieze cu tradiția idealistă, Schopenhauer fiind unul dintre aceștia.

JORGE LUIS BORGES: Hume, Berkeley și Schopenhauer, da.

COFFA: Poate că am putea începe cu întrebările cele mai ușoare și cele mai stupide, apoi am putea continua cu cele mai puțin stupide...

BORGES: Să încercăm să fim cit se poate de stupizi!

COFFA: Aș putea începe cu următoarele: Borges a fost citat ca afirmind despre Schopenhauer: „De-ar fi să aleg astăzi un singur filozof, l-aș alege pe el. Dacă enigma uinversului ar putea fi exprimată în cuvinte, cred că aceste cuvinte s-ar găsi, în scrierile lui”.

BORGES: Am spus eu așa ceva?

COFFA: Așa cred. Mal sinteți de acord cu asta?

BORGES: Desigur că sint.

COFFA: În biografia pe care i-a făcut-o lui Borges, Rodriguez Monegal pune întrebarea...

BORGES: N-am citit-o. N-am citit nici o biografie despre mine însumi.

COFFA: În schimb ați trăit-o, ceea ce e mai bine.

BORGES: Da, am îndurat-o.

COFFA: Pune întrebarea asupra naturii influenței lui Schopenhauer și face o supoziție, pe care aș dori s-o citez și să vă întreb ce sentimente aveți în legătură cu ea. Are dreptate sau greșește sau este vorba de o nuanță între una și alta? „În Schopenhauer, Borges pare să fi găsit noțiunea că arta este singura cale spre înțelegere. Că arta, ca și știința, creează un cosmos natural semnificativ în ordinea socială care se fărâmițează”. Luind ca pretext acest citat, ați putea să ne spuneți dacă acesta este adevărul sau nu?

BORGES: Mă întreb dacă ordinea socială care se fărâmițează are ceva de-a face cu filozofia. Cred că filozofia este eternă. Dar care a fost prima parte a întrebării pe care-ați pus-o?

COFFA: Începutul acestei afirmații a fost că Borges pare să fi găsit în Schopenhauer noțiunea că arta este singura cale spre înțelegere.

BORGES: Ei bine, nu pot să fiu de acord cu asta. Presupun că orice limbaj este o cale spre înțelegere. Fiecare lucru din lume poate fi folosit pentru înțelegere. Dar de ce arta să fie calea unică asta nu pot să pricep.

COFFA: Aveți un poem dedicat lui Sarmiento, un erou politic argentinian.

BORGES: Este singurul om de geniu

que, încit toată lumea le admiră, indiferent de politica lor. Pe de altă parte, Sarmiento este urit de jumătate din argentinieni și iubit de cealaltă jumătate, chiar și astăzi.

BORGES: Ceea ce este o dovadă că este încă în viață, că are încă dusmani și prieteni.

COFFA: Asta mă aduce înapoi la Schopenhauer într-un chip misterios.

BORGES: Pentru mine, foarte misterios.

COFFA: Iată-l. Mă întreb, atunci cind încercăm să-l testăm pe Schopenhauer, folosind criteriul capacității sale de a fi neechivoc, nu vă neliniștește faptul că Schopenhauer poate fi admirat și luat

BORGES DESPRE BORGES

Marturiile unei mari conștiințe

pe care l-a produs acest popor, poate, alături de poetul Alfama. Ceilalți sint doar oameni de talent.

COFFA: În acest poem, îl puneți în opoziție cu...

BORGES: Mă întreb ce-oi fi spus despre Sarmiento.

COFFA: Ei bine, am să vă spun eu ce-ați scris despre Sarmiento.

BORGES: Vă mulțumesc, sint foarte curios.

COFFA: Probabil că nu veți fi de acord însă îl puneți în opoziție cu ceea ce numiți eroii albi ai politicii argentinienne, acei oameni care...

BORGES: Vreți să spuneți părinții fondatori, ceea ce noi numim proceres.

COFFA: Exact, cum este Washington aici sau Bolivar în Bolivia.

BORGES: Sau, poate, San Martín.

COFFA: Personalități atit de ambi-

ca exemplu atit de un om drăguț cum este domnul Borges, cit și de un individ neplăcut cum este Otto Dietrich Tzurlinde, șeful unui lagăr de concentrare, dintr-o povestire de-a dumneavoastră?

BORGES: Da, desigur, imi amintesc.

COFFA: Nu vă deranjează acest lucru?

BORGES: Nu, presupun că avem amindoi dreptate, dacă-l admirăm pe Schopenhauer.

COFFA: Atunci de ce vă deranjează că San Martín și toți ceilalți eroi albi pot însemna orice pentru oricine și-l preferați pe neechivocul Schopenhauer, în schimb nu vă deranjează că Schopenhauer a fost considerat de naziști într-un fel, și, pe de altă parte, de dumneavoastră în alt fel?!

BORGES: Schopenhauer poate fi folosit de naziști, dar asta înseamnă că nu l-au înțeles. La fel ca pe Nietzsche. De exemplu, Nietzsche a spus, cind s-a

constituit imperiul german: „Un alt imperiu, o altă bufonerie”. Însă el a fost folosit de naziști. Schopenhauer a fost mentorul lui Nietzsche și, cu siguranță, ei au fost orice altceva în afară de naționalași. Eu urăsc orice naționalism. Încerc să fiu cosmopolit, să fiu un cetățean al întregii lumi. În același timp, sint un bun cetățean argentinian. Republica Argentina este o parte a lumii.

COFFA: Mulți ar pune asta sub semnul întrebării.

BORGES: Atunci este o parte din ce? Din iad, din purgatoriu?

COFFA: Probabil.

BORGES: Din paradis?

COFFA: Nu, nu din paradis.

BORGES: Nu, nu din paradis, de bună seamă nu. Asta ar putea fi ceva de neatins sau inexistent. În schimb iadul este cu noi tot timpul sau majoritatea timpului. Nu astăzi, bineînțeles.

COFFA: Care este, atunci, interpretarea corectă a lui Schopenhauer? Ce anume din Schopenhauer v-a atras atit de devreme?

BORGES: Schopenhauer, dacă-mi aduc aminte bine, a scris că are o singură idee: Die Welt als Wille und Vorstellung („Lumea ca voință și reprezentare”) și că cea mai simplă cale de a explica această idee poate fi găsită în cele două foarte plăcute volume pe care le-a scris. Aceasta este cea mai simplă cale a spus el. Nu cunosc alta. Dar ceea ce spun eu mereu este tot Die Welt als Wille und Vorstellung. Desigur, trebuie să clarific noțiunile, din moment ce cuvintele în sine sint mai mult sau mai puțin lipsite de înțeles. Și, bineînțeles, ceea ce Schopenhauer a numit Wille este același lucru cu élan vital al lui Bergson și „forța vitală” a lui Bernard Shaw. Toate înseamnă același lucru.

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

Călători străini pe meleagurile limbii române

An de an, Cursurile de vară și colocviile științifice de limba, literatura, istoria și arta poporului român oferă specialiștilor din numeroase țări, reuniți la București, prilejul elocvent de orientare și aprofundare a interesului și prețuirii lor pentru creația materială și spirituală românească. Și la actuala ediție, a XXIX-a, organizată cu aceeași competență de Universitatea bucureșteană, iau parte, alături de renumiți profesori universitari, cercetători și traducători, foarte mulți tineri — stu-

denți, doctoranzi, profesori, scriitori — aflați fie la începutul inițierii în domeniul limbii și al literaturii române, fie în curs de elaborare a unor lucrări științifice consacrate României sau a unor volume de traduceri din literatura noastră.

În cele ce urmează, consemnăm câteva dintre gândurile tinerilor noștri oaspeți dovedi ale aprecierii manifestate, astăzi mai mult ca oricând, față de România, de valorile ei autentice, perpetuate și îmbogățite necontenit.

„OAMENII SE POT RESPECTA NUMAI CUNOSCÎNDU-SE ÎNTRE EI”

Scriitorul și traducătorul de limbă română, albaneză și macedoneană Baki Ymeri din Iugoslavia este bine cunoscut și apreciat ca un prieten statornic și un propagator fervent al literaturii române în țara sa. „Literatura română este un izvor necesat de înțelepciune și frumusețe, un miracol în grădina literelor europene și mondiale. Publicul iugoslav este mereu interesat să cunoască această literatură. Dintre cele mai recente traduceri ale mele amintesc: proză de D.R. Popescu și Corneliu Leu, versuri de Mara Nicăară, Ion Horea și Anghel Dumbrăveanu, reportaje de Carmen Tudora. În revistele Fjala („Cuvîntul”) și Rilindja („Renașterea”) am publicat interviuri cu Marin Sorescu, Dimitrie Păcurariu, Grigore Brăncuș, Gelcu Maksutovici. Revista Fjala a publicat un supliment cu creații ale scriitorilor de la revista Valra din Tirgu Mures: Cornel Moraru, Mihai Sin, Zeno Ghițulescu, Nicolae Băciut, Eugeniu Nistor. Literatura, în general cultura și arta, prin glasul lor, pot fi o cale prin care oamenii să devină mai buni, mai apropiați sufletește unul de altul. Oamenii se pot iubi, respecta și ajuta, numai

cunoscându-se între ei. Cursurile de vară ale Universității bucureștene oferă, în acest sens, o generoasă deschidere. Aici, în capitala României, putem înțelege mai bine și mai adânc limba marelui Eminescu, înălțătoria limbă română”.

„DOVEZI SINCERE ALE UNEI TRADIȚIONALE PRIETENII”

Colege la Universitatea Lomonosov, studențele Inesa Gorbaciova și Inga Averianova din U.R.S.S. sint nedespărțite și la Cursurile de vară, unde, ne spun cu bucurie, își extind cunoștințele de limbă și literatura română dobândite în facultate. Inga Averianova: „Am studiat istoria limbii române, începînd cu textele vechi — cronicarii, textele rotaciante, Dimitrie Cantemir. Limba română are o istorie complexă, interesantă și păstrează și azi structura originală, dovadă a vechimii și a stabilității ei. Am studiat cu interes literatura clasicilor, care, de altfel, este și tradusă, în bună parte, la noi. În anul viitor de facultate, avem o bibliografie foarte bogată din scriitorii contemporani, mulți dintre ei, de asemenea, traduși în Uniunea Sovietică”. Inesa Gorbaciova: „În general, cultura românească de azi ne este cunoscută și avem numeroase contacte cu ea. Am văzut recent un turneu la Moscova al Teatrului Mic. Ne-a vizitat re-

gizorul Iulian Mișu. La Casa prieteniei dintre popoare se organizează, cu diferite prilejuri, manifestări consacrate României, realizările poporului român. Foarte plăcute ne sint întâlnirile prietenești cu tineri români. De curînd, am avut o asemenea întâlnire cu un grup foarte numeros de tineri și o altă întâlnire cu ansamblul folcloric al copiilor din județul Satu Mare, participanți la un festival internațional în Uniunea Sovietică. Toate acestea sint dovezi ale unei prietenii sincere, cu o bogată și frumoasă tradiție”.

„VREM SĂ ÎNVĂȚĂM CIT MAI MULTE DESPRE ROMÂNIA”

Intr-o pauză a unuia dintre cursurile practice de limbă română, stăm de vorbă cu trei foarte tineri participanți, toți trei studenți: unul din Belgia — Wem Edmond Maria Moortgat, Universitatea din Antwerpen — ceilalți doi din S.U.A. — Andrew Bishop, Universitatea Georgetown, Washington D.C. și Hunt Scott, Universitatea Ohio. Se află pentru prima oară în România, Andrew de ceva mai mult timp, urmînd anterior Cursurile de vară ale Universității din Iași, pe care-l consideră un oraș „foarte frumos, încărcat de istorie și de monumente”, ca, de

altfel, întreaga Moldovă de nord, pe care a vizitat-o, Voronețul și Humorul impresionîndu-l în mod deosebit. Fiecare studiază limba română abia de câteva luni și progresele sint evidente, deși Wem mărturisește că deocamdată se descurcă mai bine cu cititul, dar îi e mai greu de vorbit. „Am început”, spune el, „să învăț lexiconul, gramatica. Sint student la filologie romanică și mi-am dat seama imediat de specificul latin al limbii române, ca și de originalitatea ei. Este foarte evidentă apropierea româncii de celelalte limbi romanice”. „Aceasta ne ușurează mult învățarea limbii române”, subliniază Hunt, adăugînd: „cel mai folositor ne este, totuși, prilejul oferit de aceste Cursuri, pentru a cunoaște direct poporul român, cu limba, cu obiceiurile, cu viața sa”. Deja, țîn să remarcăm oaspeții noștri, pur și simplu s-au îndrăgostit de București, al cărui aspect modern îl apreciază cu precădere: s-au plimbat prin parcuri, au vizitat muzee, au fost și la meciuri de fotbal și pretutindeni au întîlnit oameni plăcuți, ospitalieri, care le-au arătat multă simpatie. Firește, însă, pe primul plan rămân tot studiul, orele zilnice de curs unde se dovedesc — mai e nevoie s-o spunem? — silitorii, ambițioși. Dorința le e la fel de sinceră ca și a celorlalți colegi: „Vrem să învățăm cit mai multe despre oamenii din România”.

Grupaj realizat de
FLORIN ANTONESCU

POEZIE CONTEMPORANĂ DIN IUGOSLAVIA

Petko Dabeski

Energie remanentă

În mină ținea un baston și un cuțit,
ambele de proveniență necunoscută.
Cuțitul — găsit probabil
în labirintul orașului săpat
sub cifra nouă a unor lumi deja acoperite
Bastonul — tăiat din pădurile antice
ale fricii de năvălitori.
Își ținea miinile pe lingă corp,
umerii aduși, de heruvim supus.
Dar tremurul palmelor sale
să nu trezească turbarea necunoscută a cuțitului,
lăcomia neprevăzută a bastonului.
Să nu străpungă încrederea primului piept,
să nu strivească țeasta primului sosît.
Iată deci cit rău poate săvîrși
ospitalitatea palmei nevinovate.

Rahman Dedaj

Visul pe care nu l-am visat

Nu va rămîne nimic din nimic
Imi spunea piatra tăcerii
Cel mult o amintire rău prevestitoare
Duoșie închisă în scoică
Nu căuta nimic
Acest nimic al tău
Altcuiva i-a slujit
Drept roată
Străbătînd calea veche
A vieții
Vis pe care nu l-am visat
Iar tu nu mai erai acolo
Undeva alături de inima mea te-ai ascuns
Ne-au rugat atunci cei fără glasuri
Răul și binele — fără de limbă
Vis nevisat

Precum un miel te-ai speriat
De propria ta umbră te-ai speriat
Alt drum ți-ai găsit
Imi voi afla locul departe
În profunzimea pe care n-o mai găsim.

Fahredin Gunga

Despre păcate și destine

Cu blestemul meu în propriile vene
Începe și se termină Istoria mea cenușie —
trecutul meu nins
Am zidit o parte a iubirii în secole-mpietrite
I-am dat nume, loc de naștere, loc de sacrificiu
și
inima i-am dat-o, basme, minciuni, blesteme
În această iubire, botezată cu nume aspru
am ascuns o parte a Durerii
împăturită în cîntece de leagăn.

Traduceri de BAKI YMERI
și VALERIU BUTULESCU

POEZIE CONTEMPORANĂ DIN S. U. A.

Daniel Halpern

Peștele

Ea este spălată de apa albă, albă dacă-și ridică privirea
Ea atinge pietricelele. Această îndrăgire a apei către ea
cea atînsă acum numai de valuri ce se sfarmă la țarm
și de templele gri de varh.
Este un singur băiat în caiac,
undîța sa și peștele care se zbate
agățat, crezîndu-se liber
cu gustul de argint între bronhiile. Peștele
nu este sortit să revină cu carnea vînătorului.
Iată-l îndreptîndu-se spre femeia de pe plajă fără motiv
Corpul său neted trage picioarele băiatului
în apa mică, își înalță fața
și stă în picioare în aer, respirînd
ca și cum pentru întîia oară ar face-o și se
îndreaptă acolo unde femeia așteaptă.
În timp ce băiatul începe să se scufunde, peștele
atinge femeia,
pletele ei care se revarsă peste umeri.
Varehul este verde în apa puțină din spatele valurilor.
Peștele acum înalt în lumină, părul femeii — galben
de la stîncile de deasupra umerilor.
Băiatul coborînd. Femeia ridicîndu-și privirea.
Peștele încovoîndu-se să o atingă.

Stephen Dunn

Căutînd un loc de odihnă

Conduceam de ore în șir,
părea că de o viață.
Roata-volan imi devenise atît de familiară
O răsucesc

de fiecare dată atît de des ca să evit sîrșitul
vieții mele dar nu sint niciodată sigur
dacă nu cumva ea mă răsucesc
prin rotunjimile ei, precum femeile o fac
prin viața lor interioară.
Ceea ce caut eu este un loc de odihnă
unde unde
vechea scrisoare de dragoste din cămașă

poate să oprească inchipuitele romanțe
unde eu să pot să mă desprind de lucrul
care m-a adus atît de departe
și mă prăvălesc.

Este crepuscul, Nebraska,

singurele lumini strălucitoare în tot acest stat
imi azvîrlă pumnii lor în ochi
în timp ce mă depășesc.
Ah, cit de ușor pot fi orbit de frumusețe.
Unde este somnul care mă va elibera, fie măcar
pentru cîteva clipe ?

Continui să întreb.

Erica Jong

Alcesta în circuitul poetic

Cea mai bună sclavă
nu are nevoie să fie bătută
Ea însăși se bate

Nu cu un bici de piele
sau cu bastoane ori nuiele,
cu un ciomag sau o crosă
ci cu finul bici

al propriei ei limbi
subtila batere
a minții ei
împotriva minții.

Căci cine poate urî jumătatea ei atît de bine
precum ea însăși se urăște,
cine poate egala finețea
propriei ei perversiuni ?

Nu trebuie să iasă din casă,
decît deghizată sub farduri.
Trebuie să poarte pantofi strîmți
pentru a-și aminti mereu dependența.
Nu trebuie să uite niciodată că-i țîntuită-n
pămînt.

Deși este iute la învățat
și se știe deșteaptă
îndoiala ei firească despre ea însăși
trebuie să o facă atît de slabă
încît se irosește magnific
într-o jumătate de duzină de talente —
în felul acesta se înfrumusețează
dar nu se schimbă viața.

Dacă este o artistă
se apropie de geniu
chiar faptul talentului ei
ar trebui să-i provoace o astfel de durere
încît își va lua propria-i viață
mai degrabă decît să ne înșele.

Traduceri de ZOE SERAC

